Waterschap Noorderzijlvest

- Ontwerp -

Beleidskader oevers en oeververdedigingswerken,

Inrichting en aanwijzing onderhoudsplicht

7 oktober 2026

1 Samenvatting....1

2 Inleiding....2

2.1 Aanleiding....2

2.2 Doel....2

2.3 Reikwijdte, toepassing en inhoud beleidskader....3
2.3.1 Reikwijdte beleidskader....3
2.3.2 Toepassing beleidskader....3
2.3.3 Inhoud beleidskader....4

2.4 Leeswijzer....4

3 Wet- en regelgeving & beleidskader....6

3.1 Waterschap Noorderzijlvest....6
3.1.1 Rijksoverheid: Omgevingswet en Waterschapswet....6
3.1.2 Waterschapsverordening, Leggers en beheerregister....7
3.1.3 Beleidskaders van waterschap Noorderzijlvest....8

3.2 Provincies en gemeenten....10
3.2.1 Provincies....10
3.2.2 Gemeenten....11

4 Onbeschermde oevers....12

4.1 Natuurvriendelijke- versus flauwe oevers....13

4.2 Aantasting van oevers....14
4.2.1 Stromend water....15
4.2.2 Golfwerking door wind....15
4.2.3 Golfwerking door vaarbewegingen....15
4.2.4 Peilwisselingen....16
4.2.5 Beplanting....16
4.2.6 Belasting....18
4.2.7 Overige oorzaken....18

5 Oeververdedigingswerken....19

5.1 Typen oeververdedigingswerken....19
5.1.1 Bijzondere constructies....22

5.2 Functies van oeververdedigingswerken....23

5.3 Aantasting van oeververdedigingswerken....24
5.3.1 Onderhoudsconditie....24
5.3.2 Stromend water, golfwerking en belasting....25
5.3.3 Peilaanpassing en bodemdaling....25

6 Belanghebbenden....27

6.1 Waterschap Noorderzijlvest....27
6.1.1 Eigenaarsverantwoordelijkheid....28
6.1.2 Doorstroomprofiel....30
6.1.3 Waterkeringen....30
6.1.4 Maaipaden....31

6.1.5 Overige belangen waterschap Noorderzijlvest....31
6.2 Belangen aangrenzende eigenaren....32
6.2.1 Instandhouding stabiliteit oever....33
6.2.2 Benodigde constructie in relatie tot nabijgelegen bouwwerken, opslagen of wegen...33
6.2.3 Activiteiten in of aan het water....34
6.2.4 Oeververdedigingswerken en gebiedsinrichting....34
6.3 Derden....34
....34
6.4 Gedeeld belang....35
6.5 Belanghebbende onbekend....36
7 Beleidsuitgangspunten onbeschermde oevers....37
7.1 Versnelde afkalving....37
7.2 Conflicterende belangen....39
8 Beleidsuitgangspunten oeververdedigingswerken....40
8.1 Aanleg, vervanging en verwijdering van oeververdedigingswerken....40
....40
8.1.1 Verkleining nat profiel....40
8.1.2 Verwijdering oude oeververdedigingswerken bij vervanging....40
8.1.3 Verwijdering van oeververdedigingswerken die geen functie meer hebben....41
8.1.4 Gebruik van (chemisch) verduurzaamd hout....41
8.1.5 Behoud van voorzieningen....41
8.1.6 Fauna-uitstapplaatsen (FUP'S)....41
8.1.7 Vergunning wel of niet nodig bij vervanging bestaand oeververdedigingswerk....42
8.1.8 Kwaliteit constructie oeververdedigingswerk....42
8.1.9 Belemmering onderhoudswerkzaamheden aan watergangen....42
8.1.10 Overdracht onderhoudsplicht bij verkoop perceel....42
8.1.11 Tijdelijke oeververdedigingswerken....43
9 Kostentoedeling....44
9.1 Verantwoordelijkheid van de onderhoudsplichtige....44
9.2 Overdracht van de onderhoudsplicht....44
9.3 Onderhoudsplicht is onbekend....44
9.4 Kostenverdeling bij gedeelde onderhoudsplicht....45
9.4.1 Nieuwe aanleg of vervanging van een bestaand oeververdedigingswerk....45
9.4.2 Regulier onderhoud....47
9.5 Bijdrage door waterschap Noorderzijlvest bij schade....47
9.5.1 Nadeelcompensatie....47
9.5.2 Schadevergoeding....47
9.5.3 Bijdrage waterschap bij schade heeft geen effect op de onderhoudsplicht....48
9.5.4 Hardheidsclausule....48

1 SAMENVATTING

Waterschap Noorderzijlvest beheert ongeveer 2.500 kilometer aan watergangen en 5.000 kilometer aan oevers. Het grootste deel daarvan bestaat uit onbeschermde oevers. Op andere plaatsen zijn oeververdedigingswerken aanwezig, zoals beschoeiingen, damwanden en kademuren. Dit beleidskader geeft regels voor de inrichting van oevers, de aanleg, vervanging en verwijdering van oeververdedigingswerken en het bepalen van de onderhoudsplicht. Het kader is van toepassing op primaire watergangen die het waterschap beheert.

Het uitgangspunt is dat oevers zo natuurlijk mogelijk worden ingericht. Bij herstel van een oever heeft herstel van de oorspronkelijke oever de voorkeur, gevolgd door een natuurvriendelijke oever, een flauwe oever en andere natuurvriendelijke oplossingen. Een oeververdedigingswerk wordt toegepast als deze oplossingen niet mogelijk of niet passend zijn. Daarbij moeten onder andere de doorstroomfunctie, waterberging, waterveiligheid, waterkwaliteit, ecologie en uitvoerbaarheid van het onderhoud worden beschermd.

De functie van het oeververdedigingswerk en het belang bij de instandhouding ervan bepalen wie onderhoudsplichtig is. Als het werk uitsluitend nodig is voor een belang van het waterschap, bijvoorbeeld voor het doorstroomprofiel. Dient het werk uitsluitend het belang van een aangrenzende eigenaar of andere partij, dan ligt de onderhoudsplicht bij die partij. Als meerdere partijen belang hebben bij het werk, geldt een gedeelde onderhoudsplicht. Eigendom van de ondergrond is daarbij niet bepalend.

Bij een gedeelde onderhoudsplicht met het waterschap wordt de financiële bijdrage van het waterschap gebaseerd op de sobere en doelmatige oplossing die minimaal noodzakelijk is voor het waterschapsbelang. Meerkosten die voortkomen uit het belang of de wensen van een andere partij komen voor rekening van die partij. Daarbij wordt rekening gehouden met verschillen in de technische levensduur van constructies.

Het beleidskader wordt gebruikt bij vergunningverlening, legalisatie van bestaande oeververdedigingswerken, het aanwijzen van de onderhoudsplicht en het beheer en onderhoud van werken waarvoor het waterschap verantwoordelijk is. Daarmee biedt het kader een eenduidige en uitlegbare basis voor besluiten en voor het maken van afspraken met aangrenzende eigenaren en andere belanghebbenden

2 INLEIDING

2.1 Aanleiding

Het waterschap Noorderzijlvest (hierna het waterschap) heeft ongeveer 2500 kilometer aan watergangen en 5000 kilometer aan oevers in beheer. Het overgrote deel, ongeveer 85 procent, bestaat uit onbeschermde oevers. Binnen de bebouwde kom maar ook daarbuiten worden oevers beschermd door verschillende verdedigingswerken, waaronder: paalschotbeschoeiingen, steenbestortingen, schanskorven, damwanden en kademuren. In dit beleidskader worden deze constructies aangeduid als oeververdedigingswerken.

Het waterschap heeft vaak te maken met de aanleg, vervanging of verwijdering van oeververdedigingswerken. Dit kan op initiatief van het waterschap of op initiatief van de aangrenzende eigenaren. Het waterschap is als watersysteembeheerder bevoegd gezag in het kader van de Omgevingswet. Bij de besluitvorming over het wel of niet toestaan van een oeververdedigingswerk dient het waterschap soms rekening te houden met tegenstrijdige belangen.

Het waterschap heeft de bevoegdheid om eisen te stellen aan het plaatsen, vervangen of verwijderen van oeververdedigingswerken en is bevoegd gezag om de onderhoudsplicht van een werk vast te stellen. Het waterschap wil waar mogelijk tegemoetkomen aan initiatieven maar moet ook rekening houden met andere, soms tegenstrijdige, belangen. Dit beleidskader geeft duidelijkheid in welke situaties een oeververdedigingswerk wel of niet mogelijk is en aan welke voorwaarden moet worden voldaan.

De Onderhoudslegger[1] wordt in 2027 voor wat betreft oeververdedigingswerken geactualiseerd. In de meeste gevallen is bekend wie binnen het beheergebied van het waterschap onderhoudsplichtige van een oeververdedigingswerk is. De actualisatie is gedaan door archiefonderzoek te doen naar vergunningen en/of overeenkomsten waaruit de onderhoudsplicht blijkt. Dit beleidskader vormt ook de basis – voor situaties waarin de onderhoudsplicht onbekend is – om te kunnen bepalen in wiens belang een oeververdedigingswerk is of wordt geplaatst, en wie dus onderhoudsplichtige van het oeververdedigingswerk is.

Het uitgangspunt van dit beleidskader is dat de onderhoudsplicht wordt bepaald op basis van de *functie* van en het *belang* bij instandhouding van het oeververdedigingswerk en dat er bij meerdere functies en/of gedeeld belang, er een gedeelde onderhoudsplicht is.

Uit het gebiedsproces dat is doorlopen voor het actualiseren van de Onderhoudslegger en vanuit de interne bespreking van specifieke casussen is gebleken dat het huidige beleidskader uit 2022 gedateerd is en geactualiseerd dient te worden. Ook dient het huidige beleidskader aangepast te worden ten behoeve van de gebruiksvriendelijkheid en leesbaarheid.

2.2 Doel

Het doel van dit beleidskader is om éénduidige en daardoor uitlegbare regels vast te leggen ter ondersteuning van de besluitvorming ten aanzien van de inrichting van oevers, de aanleg van

[1] De Onderhoudslegger is, in het geval van waterschap Noorderzijlvest, een digitaal register waarin voor de waterstaatswerken en andere werken, die het functioneren van waterstaatswerken kunnen beïnvloeden, vastgelegd wie onderhoudsplichtig is en wat de onderhoudsverplichting is. (Dat wil zeggen, het werk of een deel van een werk waarop de onderhoudsplicht rust.)
Een waterstaatswerk is een oppervlaktewaterlichaam, een bergingsgebied, een waterkering of een ondersteunend kunstwerk.

oeververdedigingswerken en het aanwijzen van de bijbehorende onderhoudsplicht.

Het beleidskader fungeert daarmee als een richtlijn bij vergunningverlening en handhaving, bij de uitvoering van projecten en bij de interne en externe communicatie over dit onderwerp. Dit beleidskader is gebaseerd op de Omgevingswet en de Waterschapsverordening van waterschap Noorderzijlvest 2023.

2.3 Reikwijdte, toepassing en inhoud beleidskader

2.3.1 Reikwijdte beleidskader

Het beleidskader richt zich op oevers van primaire watergangen, waar het waterschap verantwoordelijk is voor het waterhuishoudkundige beheer. Oevers van secundaire en tertiaire watergangen, waarvoor het waterschap in beginsel geen onderhoudsplicht heeft, vallen buiten dit beleidskader. Voor oeververdedigingswerken die geplaatst worden of zijn in secundaire en tertiaire watergangen geldt op grond van paragraaf 3.2.16 van de Waterschapsverordening geen specifieke vergunningsplicht. Wel gelden de algemene en specifieke zorgplichten en uitvoeringsregels uit de Waterschapsverordening. Eigenaren en pachters van oevers van secundaire en tertiaire watergangen moeten zelf afspraken maken over wie verantwoordelijk is voor herstel of vervanging van een oeververdedigingswerk.

Binnen het beheergebied van het waterschap kennen we ook een aantal situaties waarbij het waterstaatkundig beheer van een primaire watergang bij een andere partij dan het waterschap ligt. Voorbeelden hiervan zijn: het Reitdiep (provincie Groningen), het Lauwersmeer (Rijkswaterstaat) en het Van Starkenborghkanaal (Rijkswaterstaat). Het waterschap is voor deze primaire watergangen enkel waterkwantiteits- en waterkwaliteitsbeheerder. In deze situatie is niet het waterschap maar zijn de genoemde partijen verantwoordelijk voor de instandhouding van de in de Legger vermelde vorm en afmetingen van de watergang. Dit wordt ook wel het waterstaatkundig- of bakbeheer genoemd. In zijn algemeenheid geldt dan ook dat de waterstaatkundig beheerder van een watergang vanuit zijn primaire taak belanghebbende is en dus ook onderhoudsplichtig is van de oeververdedigingswerken die zich in deze primaire watergangen bevinden. Het waterschap kan hierbij wel een gedeeld belang hebben, bijvoorbeeld vanuit het waterkwantiteits- of waterkwaliteitsbeheer.

2.3.2 Toepassing beleidskader

Het beleidskader is in eerste instantie bedoeld als richtlijn bij de besluitvorming op het gebied van vergunningverlening. Het beleidskader zal ook worden toegepast bij de legalisatie van bestaande oeververdedigingswerken, bij het vaststellen van aanwijzingsbesluiten onderhoudsplicht en bij het opstellen en uitvoeren van het meerjarenonderhoudsplan van oeververdedigingswerken waarvoor het waterschap onderhoudsplichtige is.

<u>Legalisering</u>
Het beleid is ook van toepassing bij de legalisering van bestaande oeververdedigingswerken. Het gaat dan om oeververdedigingswerken die in het verleden niet zijn vergund of oeververdedigingswerken die wel zijn vergund maar waarbij de onderhoudsplicht niet expliciet in een vergunning is vastgelegd.

Voor alle situaties waarbij de onderhoudsplicht niet bekend is, moet de onderhoudsplicht alsnog worden vastgesteld. Dit is een formeel besluit. Het initiatief voor deze legalisatie kan zowel bij het waterschap als de aangrenzend eigenaar liggen.
Aanleidingen om tot legalisatie over te gaan zijn:

- De wens tot vervanging van een constructie;

- Het verkrijgen van duidelijkheid i.v.m. bijvoorbeeld een transactie.

Het uitgangspunt bij legalisatie is dat een werk kan worden gelegaliseerd als het niet strijdig is met het beleid. Er wordt getoetst aan dezelfde regels als bij vervanging of nieuwe aanleg van een oeververdedigingswerk.

De beoordeling bij legalisatie is maatwerk. Het waterschap zal in de regel instemmen met de legalisatie van een oeververdedigingswerk wanneer wordt voldaan aan de uitgangspunten in dit beleidskader. (Zie hoofdstuk 8.) Wanneer het waterschap tot het oordeel komt, dat het werk niet kan worden gelegaliseerd, zal deze in principe moeten worden verwijderd.

Wijziging bestaande onderhoudsplicht
Bestaande vergunningen en besluiten blijven in principe ongemoeid. Bij vervanging van oeververdedigingswerken in de toekomst zal de onderhoudsplicht opnieuw en volgens het dan geldende beleidskader worden vastgesteld. Uitgangspunt bij de overdracht van de onderhoudsplicht is dat het oeververdedigingswerk in goede staat van onderhoud verkeert, dan wel dat er afspraken zijn gemaakt over een financiële bijdrage.

Partijen kunnen ook besluiten om tot een andere oplossing te komen. Bijvoorbeeld het verwijderen van een oeververdedigingswerk in combinatie met het herstel van de oorspronkelijke oever, de aanleg van een flauwe oever of de aanleg van een natuurvriendelijke oever. De hiervoor genoemde opties hebben de voorkeur van het Waterschap, boven het plaatsen van een oeververdedigingswerk. Zie ook hoofdstuk 7.1.

2.3.3 Inhoud beleidskader

Het beleidskader oeververdedigingswerken bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Een kader voor het inrichten van oevers;
2. Een kader voor het vaststellen van de onderhoudsplicht van oeververdedigingswerken. Dit omvat de aanwijzing van de onderhoudsplichtige en de bijbehorende onderhoudsverplichting;
3. Een kader voor de toedeling van de kosten bij een gedeeld belang bij de instandhouding van een oeververdedigingswerk.

Het vaststellen van de onderhoudsplicht is een onderdeel van de besluitvorming over het toestaan van het aanbrengen van een oeververdedigingswerk. Wanneer het waterschap instemt met de aanleg of vervanging van een oeververdedigingswerk zal in de vergunning ook de onderhoudsplichtige worden aangewezen. Dit is meestal de initiatiefnemer. Een besluit tot aanwijzing van de onderhoudsplichtige en de onderhoudsverplichting kan ook apart worden genomen.

2.4 Leeswijzer

Dit beleidskader bestaat uit negen hoofdstukken. Na de samenvatting en inleiding is het document als volgt opgebouwd:

- **Hoofdstuk 3 – Wet- en regelgeving en beleidskader**
  Beschrijft de relevante wet- en regelgeving en de beleidskaders van het waterschap en andere overheden. Dit hoofdstuk geeft daarmee de juridische en beleidsmatige basis voor de keuzes in dit beleidskader.
- **Hoofdstuk 4 – Onbeschermde oevers**
  Beschrijft wat onder onbeschermde, natuurvriendelijke en flauwe oevers wordt verstaan. Ook wordt toegelicht welke natuurlijke en menselijke oorzaken kunnen leiden tot aantasting en afkalving van oevers.

- **Hoofdstuk 5 – Oeververdedigingswerken**
  Gaat in op de verschillende typen en functies van oeververdedigingswerken en op de factoren die de conditie en levensduur ervan beïnvloeden.
- **Hoofdstuk 6 – Belanghebbenden**
  Beschrijft hoe wordt bepaald wie belang heeft bij de instandhouding van een oeververdedigingswerk. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen belangen van het waterschap, aangrenzende eigenaren en derden. Ook wordt ingegaan op situaties met een gedeeld belang of een onbekende belanghebbende. Dit hoofdstuk vormt de basis voor het bepalen van de onderhoudsplicht.
- **Hoofdstuk 7 – Beleidsuitgangspunten onbeschermde oevers**
  Geeft de uitgangspunten voor het herstel en de inrichting van onbeschermde oevers. Daarbij staat een zo natuurlijk mogelijke inrichting voorop en wordt een voorkeursvolgorde gehanteerd voor mogelijke maatregelen bij oeverafkalving. Ook wordt beschreven hoe wordt omgegaan met conflicterende belangen.
- **Hoofdstuk 8 – Beleidsuitgangspunten oeververdedigingswerken**
  Bevat de regels voor de aanleg, vervanging en verwijdering van oeververdedigingswerken. Onderwerpen zijn onder andere het behoud van het natte profiel, materiaalgebruik, fauna-uitstapplaatsen, constructieve eisen, vergunningverlening en de overdracht van de onderhoudsplicht.
- **Hoofdstuk 9 – Kostentoedeling**
  Beschrijft de verantwoordelijkheid van de onderhoudsplichtige en de verdeling van kosten bij een gedeelde onderhoudsplicht. Ook wordt ingegaan op de overdracht van de onderhoudsplicht, nadeelcompensatie, schadevergoeding en de toepassing van de hardheidsclausule.

3 WET- EN REGELGEVING & BELEIDSKADER

In dit hoofdstuk is relevante wet- en regelgeving voor het inrichten van oevers uitgewerkt. Naast relevante wet- en regelgeving voor het waterschap wordt in dit hoofdstuk ook verwezen naar landelijke en regionale wet- en regelgeving die hier van toepassing is.

3.1 Waterschap Noorderzijlvest

3.1.1 Rijksoverheid: Omgevingswet en Waterschapswet

Het waterschap voert haar taken uit binnen de kaders van nationaal waterbeleid en de Omgevingswet. Het Rijk stelt kaders en normen op het gebied van waterveiligheid, ecologie en waterbeheer. Een waterschap werkt deze uit in eigen beleid en beheerregels. Onderhoud aan en herstel van oevers valt onder het beheer en onderhoud van waterstaatswerken (waar primaire watergangen onder vallen).

Het waterschap is een rechtspersoon met een bestuur met specifieke afgebakende publiekrechtelijke taken en bevoegdheden. In de Waterschapswet staan in artikel 1 lid 1 de taken van een waterschap met betrekking tot 'de waterstaatkundige verzorging van een bepaald gebied' beschreven. Deze wettelijke taken en bevoegdheden zijn voor zover het gaat om de zorg voor het watersysteem uitgewerkt in artikel 2.17 van de Omgevingswet. De Omgevings- en de Waterschapswet zijn voor het waterschap relevante wetten binnen dit beleidskader. In de Waterschapswet staan de institutionele en bestuurlijke kaders voor waterschappen beschreven, terwijl in de Omgevingswet de inhoudelijke taken van een waterschap zijn uitgewerkt.

Bij de uitoefening van de bevoegdheden, richt het waterschap zich op de volgende taken:

A. Het voorkomen en het waar nodig beperken van overstromingen (waterveiligheid), wateroverlast en waterschaarste (waterkwantiteit);
B. Het beschermen en verbeteren van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen (waterkwaliteit);
C. Het vervullen van maatschappelijke functies door watersystemen[2];
D. Het zuiveren van stedelijk afvalwater in een zuiveringtechnisch werk.

In de Omgevingswet wordt het watersysteembeheer op hoofdlijnen geregeld. De waterbeheerder is verantwoordelijk voor het op orde houden van waterstaatswerken, waaronder ondersteunende kunstwerken[3]. Oeververdedigingswerken zijn, wanneer er een waterstaatkundig belang is, ondersteunende kunstwerken. Als er geen waterstaatkundig belang is zijn het toegestane constructies binnen een beperkingengebied van het waterschap. Ook hebben waterschappen op basis van de Omgevingswet de verplichting om een Legger voor waterstaatswerken vast te stellen. In een Legger wordt voor alle waterstaatswerken, in beheer bij het waterschap, de ligging, vorm, afmeting en de constructie vastgelegd. Dit gaat over wat er ligt en hoe de waterstaatswerken eruit moeten zien.

Het waterschap heeft op basis van artikel 78 van de Waterschapswet de verplichting om de onderhoudsplicht van waterstaatswerken vast te leggen in een Onderhoudslegger. In de onderhoudslegger wordt vastgelegd wie onderhoudsplichtig is en welk onderhoud daarbij hoort. De

[2] Zie artikel 2.17 van de Omgevingswet
[3] Waterstaatswerken zijn werken of voorzieningen die onderdeel zijn van het watersysteem en die dienen om het water te beheren. Voorbeelden van waterstaatswerken zijn dijken en kades met een waterkerende functie en watergangen. Voorbeelden van ondersteunende kunstwerken zijn: gemalen, stuwen en duikers.

onderhoudsplicht voor oeververdedigingswerken is niet landelijk geregeld. Het waterschap mag op grond van artikel 78 van de Waterschapswet de onderhoudsplichtige(n) aanwijzen. In de Waterschapsverordening zijn in hoofdstuk 2[4] de regels voor het onderhouden van oeververdedigingswerken uitgewerkt. In dit beleidskader worden de uitgangspunten met betrekking tot het vaststellen van de onderhoudsplicht beschreven.

Voor het onderhouden van oeververdedigingswerken wordt onderscheid gemaakt tussen publiekrechtelijke en privaatrechtelijke verantwoordelijkheid.

Bij een vergunningaanvraag voor het plaatsen van een oeververdedigingswerk wijst het waterschap de onderhoudsplicht aan. Dit is een publiekrechtelijke verantwoordelijkheid. Op basis van de Waterschapsverordening kan het waterschap ook onderhoudsvoorschriften aan derden opleggen.

Daarnaast ligt er ook een privaatrechtelijke verantwoordelijkheid bij de eigenaar van een oever. Dit kan het waterschap zijn, maar ook een andere aangrenzend eigenaar. Vanuit het oogpunt van de zorgplicht moet een eigenaar voorkomen dat een andere partij schade lijdt.

3.1.2 Waterschapsverordening, Leggers en beheerregister

Om zijn taken en bevoegdheden te kunnen uitvoeren, stelt het waterschap algemeen verbindende voorschriften vast in de **Waterschapsverordening.** Het waterschap legt in de Legger Waterstaatswerken de technische gegevens over de waterstaatswerken die het waterschap in beheer heeft vast. In de Onderhoudslegger worden de onderhoudsplichtigen en de onderhoudsverplichtingen van waterstaatswerken en overige werken die het waterschap aanwijst vastgelegd.

In de Waterschapsverordening zijn regels vastgelegd over wat wel en niet mag op, in, boven of nabij de bij het waterschap in beheer zijnde waterstaatswerken. Ook is vastgelegd hoe het onderhoud aan de waterstaatswerken is geregeld. Daarnaast voert het waterschap het toezicht op naleving van deze regels uit en kan deze handhaven wanneer de regels worden overtreden. Het doel van de regels uit de Waterschapsverordening is het beschermen van de waterstaatkundige functie van deze waterstaatswerken.

Dat wil zeggen dat de regels en plichten uit de Waterschapsverordening erop gericht zijn om:
- Het waterkerend vermogen van de waterkeringen in stand te houden;
- De doorstroomfunctie en het bergend vermogen van de oppervlaktewaterlichamen in stand te houden;
- Het bergend vermogen van de waterbergingsgebieden in stand te houden.

Met een vergunning kan een niet toegestane activiteit op grond van de Waterschapsverordening onder voorwaarden toegestaan worden. De bevoegdheid tot het verlenen van een vergunning berust bij het dagelijks bestuur. Handhavers zien toe op het naleven van de regels van de Waterschapsverordening en de voorwaarden uit de vergunningen.

De **Legger Waterstaatswerken** geeft voor waterstaatswerken, waaronder primaire watergangen, primaire en regionale waterkeringen de minimaal vereiste afmeting weer die vanuit waterbeheer of waterveiligheid vereist is. De Legger Waterstaatswerken is een digitale kaart waarop de ligging van de waterkeringen (o.a. de middenkruinlijn) en waterlichamen is aangegeven, inclusief de bijbehorende

[4] Hoofdstuk 2 is als enige hoofdstuk vastgesteld op grond van de Waterschapswet.

beperkingengebieden[5] die worden gehanteerd. In de Legger Waterstaatswerken zijn de eisen aan de constructie van de waterkeringen gerelateerd aan de veiligheidsnorm die op die keringen van toepassing is. In de Legger worden de afmetingen van oppervlaktewaterlichamen gerelateerd aan het minimaal benodigde doorstroomprofiel.

Door wijziging van normen, zowel ten aanzien van de (hoog)waterveiligheid als de afvoer van water (door bijvoorbeeld klimaatveranderingen), zal het waterschap om aan zijn kerntaak te kunnen voldoen regelmatig wijzigingen aanbrengen in de ligging, vorm, afmeting en/of constructie van de waterstaatswerken die onder zijn beheer vallen. Die wijzigingen worden bijgehouden in het zogenaamde **beheerregister**. Het beheerregister geeft de feitelijke actuele situatie weer zoals deze in het beheergebied van het waterschap aanwezig is. Op basis van de gegevens in het beheerregister wordt de hierboven genoemde Legger van het waterschap periodiek gewijzigd.

Het waterschap kent daarnaast de **Onderhoudslegger**. De onderhoudslegger is een register met daarin opgenomen de onderhoudsplichtigen en de onderhoudsverplichtingen van waterstaatswerken en ondersteunende kunstwerken die door het waterschap bij vergunning of bij besluit zijn aangewezen.

Meer informatie over de Waterschapsverordening en de Leggers is te vinden op de website van waterschap Noorderzijlvest[6].

Eigendom staat los van de onderhoudsplicht
De aanwijzing van de onderhoudsplichtige en onderhoudsverplichting is gekoppeld aan de toestemming (vergunning) om binnen de begrenzing van de watergang (van insteek tot insteek) een oeververdedigingswerk aan te leggen of in stand te houden. Het maakt hierbij dan niet uit wie eigenaar is van het perceel waarop het oeververdedigingswerk is aangelegd. Uiteraard zal de eigenaar van het perceel waarop het oeververdedigingswerk wordt aangelegd moeten instemmen met de plaatsing ervan.

3.1.3 Beleidskaders van waterschap Noorderzijlvest

Maatregelenprogramma Kaderrichtlijn Water
De Kaderrichtlijn Water (KRW) beoogt bescherming en verbetering van aquatische ecosystemen met als doel het bereiken van een ‘goede toestand’ voor wat betreft de aangewezen KRW-watergangen. Deze ‘goede toestand’ wordt gebaseerd op criteria die aan biologische, fysische en chemische parameters en aan overige verontreinigende stoffen per primaire watergang worden gesteld. Het waterschap heeft als waterbeheerder de taak om ervoor te zorgen dat aan deze eisen wordt voldaan[7].

Het hermeanderen van beken en de aanleg van natuurvriendelijke oevers zijn voorbeelden van maatregelen die in het kader van de KRW zijn of worden uitgevoerd. De KRW raakt aan dit beleidskader vanwege de inrichting en het herstel van oevers. Het waterschap stelt in dit beleidskader een voorkeursreeks voor de inrichting en het herstel van oevers vast. (Zie hoofdstuk 7.1.)

Waterbeheerprogramma waterschap Noorderzijlvest 2022-2027
In het waterbeheerprogramma staat beschreven hoe het waterschap werkt aan een gebied met veilig,

[5] Beperkingengebieden zijn gebieden die het waterschap aanwijst die noodzakelijk zijn voor de instandhouding en bescherming van de (functie van) waterstaats- en zuiveringstechnische werken en ten behoeve van het (grond) watersysteem- en zuiveringsbeheer.
[6] https://www.noorderzijlvest.nl/beleid-en-regels/ onder het kopje ‘Wet- en Regelgeving’
[7] Voor meer informatie over de Kaderrichtlijn Water zie website waterschap Noorderzijlvest (www.noorderzijlvest.nl/maatregelen-schoon-en-gezond-water)

schoon en voldoende water in de periode 2022-2027. Het waterbeheerprogramma beschrijft de lange termijn doelen van het waterschap. Het beleidskader oeververdedigingswerken is een uitwerking op detailniveau voor het specifieke onderdeel oeverbescherming. Ten tijde van het vaststellen van dit beleidskader wordt gewerkt aan een nieuw waterbeheerprogramma voor de periode 2028-2033.

Visie op biodiversiteit

Het waterschap heeft een visie op biodiversiteit vastgesteld. In deze visie is de volgende doelstelling geformuleerd: Na het uitvoeren van de maatregelen vanuit de waterschapstaken en opgaven is er geen verlies van biodiversiteit. Kansen voor het stimuleren van rijke biodiversiteit worden benut binnen de financiële speelruimte, mits de daarvoor benodigde maatregelen kosteneffectief en uitvoerbaar zijn.

Concreet betekent dit dat het waterschap bij eigen plannen en plannen van derden bewust zoekt naar mogelijkheden om de biodiversiteit te herstellen en te verbeteren. Belangrijke raakvlakken met dit beleidskader liggen bij de aanleg van natuurvriendelijke- en flauwe oevers.

Baggerprogramma 2021-2027[8]

In 2020 heeft het algemeen bestuur het baggerprogramma voor de periode 2021-2027 vastgesteld. We baggeren onze watergangen periodiek om verschillende redenen.

Deze redenen zijn:

- Om te zorgen voor voldoende doorvoercapaciteit van het watersysteem (water aan- en afvoer);
- Om voldoende diepgang en breedte te hebben voor de recreatievaart;
- Ten behoeve van een goede waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water);
- Om voldoende waterbergingscapaciteit te hebben voor piekbuien (klimaatadaptatie).

Wanneer we baggeren is het een goed moment om ook naar de inrichting van de oevers te kijken. Hierbij kan gedacht worden aan het vervangen of verwijderen van oeververdedigingswerken of het (her)inrichten van de oevers door de aanleg van flauwe- of natuurvriendelijke oevers.

Beleidskader duurzaamheid[9]

Het beleidskader duurzaamheid is in 2021 door het algemeen bestuur vastgesteld. Het beleidskader is bedoeld als een leidraad voor duurzaam werken binnen het waterschap. Het beleidskader richt zich dan ook primair op de door het waterschap zelf uitgevoerde werkzaamheden. In het beleid duurzaamheid staan ambities op het gebied van circulariteit, waaronder eisen aan het materiaalgebruik voor oeververdedigingswerken. In het beleid van het waterschap wordt uitgegaan van circulariteit voor materiaalgebruik van 50% in 2030 en 100% in 2050. Bij de aanleg en vervanging van oeververdedigingswerken is hierop winst te behalen door kritisch te kijken naar de keuze voor het type van de oeververdediging en het materiaal dat wordt gebruikt. Bij het type oeververdediging gaat het om de keuze voor eventuele alternatieven die een minder groot beslag leggen op het materiaalgebruik. Een voorbeeld is het gebruik van stortsteen in plaats van de aanleg van een houten beschoeiing. Het stortsteen gaat lang mee en kan eventueel weer worden hergebruikt. Hier gaat het om de keuze voor materialen die aantoonbaar duurzamer zijn in productie, transport, gebruik (uitlogen) en levensduur.

Daarnaast wordt in het Beleidskader Duurzaamheid uitgegaan van 49% CO_2-reductie in 2030 en 100% in 2050. Bij de aanleg en vervanging van oeververdedigingswerken kost de aanvoer en het aanbrengen van materialen en de aan- of afvoer van grond veel energie. De keuze voor minder oeververdedigingen

[8] Zie voor meer informatie: Baggeren van watergangen | Waterschap Noorderzijlvest

[9] Beleid en regels | Waterschap Noorderzijlvest Via deze link is het beleidskader Duurzaamheid in te zien.

en het gebruik van materialen met een langere levensduur dragen bij aan een vermindering van het energieverbruik. Een andere mogelijkheid om de aanvoer van grond te beperken is om de uitkomende bagger nuttig te gebruiken voor aanvulling en herstel van het talud of voor andere toepassingsdoeleinden.

3.2 Provincies en gemeenten

3.2.1 Provincies

Het waterschap kan bij de uitvoering van de taken op het gebied van waterbeheer te maken krijgen met regelgeving van andere overheden. Vooral op het gebied van natuur, landschap, milieu, recreatie en ruimtelijke ordening kunnen de bevoegdheden van de provincies de taken en bevoegdheden van het waterschap raken.

Voor een aantal activiteiten is instemming nodig van de provincie of van de gemeente. Zo is het bijvoorbeeld niet zondermeer toegestaan om oevers te verflauwen als daardoor een karakteristiek landschapspatroon wordt aangetast. Ook bij de vervanging van een oude kademuur kan het zijn dat er sprake is van een gemeentelijk monument of een beschermd dorpsgezicht, waardoor aanvullende eisen of voorwaarden kunnen gelden. Hieronder wordt ingegaan op de belangrijkste ambities van de provincie Groningen en Drenthe op gebieden die het waterschap raken.

Provincie Groningen
In de Omgevingsvisie ‘Dit wordt Groningen’, vastgesteld op 27 mei 2026 heeft de provincie Groningen haar lange termijnvisie op de fysieke leefomgeving tot 2050 beschreven, met strategische keuzes richting 2035. De provincie zet in op een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving, waarbij ruimtelijke kwaliteit en het behoud van karakteristieke landschappen centraal staat. De ligging en samenhang van water, bodem, landschap en infrastructuur vormen daarbij de basis. In het beleid geldt steeds sterker het uitgangspunt dat water en bodem sturend zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen. Dit betekent dat inrichting en gebruik van de ruimte worden afgestemd op de natuurlijke kenmerken van het watersysteem en het landschap. De provincie wil karakteristieke landschappen en structuren behouden en versterken. Dit betreft onder andere:

- Maren, voormalige kreken en overige kenmerkende waterlopen
- (Semi-)natuurlijke en meanderende waterlopen
- Kanalen en wijken in veenkoloniale gebieden
- Cultuurhistorisch waardevolle gegraven wateren en trekvaarten
- Karakteristieke wegen en landschappelijke structuren
- Herkenbare, historisch gegroeide verkavelingspatronen

Binnen de Omgevingsvisie wordt ingezet op het versterken van groenblauwe verbindingen, waarbij water en groen een samenhangend netwerk vormen dat bijdraagt aan natuur, landbouw, recreatie en klimaatadaptatie.

Bij de inrichting van waterlopen en oevers geldt dat nieuwe ingrepen – zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers – moeten bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit en het karakter van het gebied. Dit houdt in dat het profiel en de inrichting aansluiten bij het natuurlijke of historische karakter van de waterloop en dat het bijbehorende reliëf en landschappelijke samenhang behouden blijven.

De provincie Groningen werkt hierbij intensief samen met waterschappen, gemeenten en andere partners aan het beheer, onderhoud en de inrichting van watersystemen. Het waterbeleid is uitgewerkt in onder meer het Regionaal Waterprogramma, waarin doelen voor waterveiligheid, waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid zijn opgenomen, mede voortvloeiend uit Europese en nationale kaders zoals de Kaderrichtlijn Water.

Daarnaast zet de provincie Groningen in op een toekomstbestendig landelijk gebied, waarin herstel van natuur, versterking van biodiversiteit, klimaatadaptatie en een duurzaam watersysteem centraal staan. Dit gebeurt via integrale gebiedsprocessen en programma's, waarbij water, bodem, landbouw en natuur in samenhang worden ontwikkeld.

De provincie Groningen stelt daarbij kaders voor de bescherming van grondwater, de kwaliteit en kwantiteit van water en het gebruik van wateren. Zij vervult daarbij een regierol en werkt met waterschappen en gemeenten samen om deze doelen te realiseren, met oog voor toekomstige ontwikkelingen zoals klimaatverandering, energietransitie en ruimtelijke druk.

Provincie Drenthe

De provincie Drenthe heeft in haar meest recente Omgevingsvisie (actualisatie 2022) en het bijbehorende waterbeleid haar doelen voor de fysieke leefomgeving geactualiseerd. Daarbij geldt in toenemende mate het uitgangspunt dat water en bodem sturend zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen.

De provincie Drenthe streeft naar een duurzaam en klimaatbestendig watersysteem dat bestand is tegen de toenemende extremen als gevolg van klimaatverandering, zoals perioden van wateroverlast en droogte. Daarbij zet de provincie Drenthe in op het vasthouden en bergen van water en het aanvullen van grondwatervoorraden, zodat een robuuste zoetwatervoorraad behouden blijft.

Naast kwantiteit is de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater een belangrijk aandachtspunt. De provincie Drenthe richt zich op het behalen van de doelen uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en op het duurzaam beschermen van grondwaterbronnen. Het watersysteem moet niet alleen klimaatbestendig zijn, maar ook schoon en gezond voor mens en natuur.

De provincie Drenthe werkt nauw samen met waterschappen, gemeenten en andere partners aan het beheer en de ontwikkeling van het watersysteem. In het Regionaal Waterprogramma 2022–2027 zijn de doelen en maatregelen voor waterkwaliteit, waterveiligheid en waterbeschikbaarheid verder uitgewerkt.

3.2.2 Gemeenten

De gemeente heeft vooral een rol bij bouw- en gebruiksactiviteiten. In de gemeentelijke omgevingsplannen wordt bepaald welke functies en ingrepen langs watergangen zijn toegestaan en aan welke eisen moet worden voldaan.

Voor werkzaamheden aan oevers kan ook een omgevingsvergunning van een gemeente nodig zijn. Gemeenten zijn hiervoor het bevoegd gezag. Zij toetsen plannen aan omgevingsplannen, hun eigen beleid en aan bovenliggende kaders, zoals de provinciale omgevingsverordening.

4 ONBESCHERMDE OEVERS

Een oever is het gebied op de grens van water en land. Hier vindt het dynamisch spel plaats tussen water en land. Als we het over een oever hebben, wordt de zone bedoeld vanaf de waterlijn tot de insteek. Zie afbeeldingen hieronder.

Afbeelding 1. Voorbeelden van onbeschermde oevers

Onbeschermde oevers zijn oevers die niet voorzien zijn van een oeververdedigingswerk. Oevers zijn onderdeel van het oppervlaktewaterlichaam en hebben samen met de bodem een waterstaatkundige functie voor de aan- en afvoer, het vasthouden en bergen van water en hebben een aquatisch ecologische functie. Het beheer en onderhoud van oevers is er primair op gericht om wateroverlast en overstromingen te voorkomen en de bergingscapacieteit in stand te houden. Oevers kunnen daarnaast ook een belangrijke functie hebben om een bepaalde waterkwaliteit in stand te houden en/of om de waterkwaliteit te verbeteren. Oevers zijn van bijzondere waarde voor het ecologisch watersysteem. (Zie ook het beheer- en onderhoudsplan Watersystemen 2021[10] en de visie op de biodiversiteit 2021.) Oevers die van nature aanwezig zijn hebben geen functie om het gebruik van aangrenzende percelen te ondersteunen. Door ingrepen van de mens kan het wel zo zijn dat oevers worden aangepast of aangelegd, eventueel met hulp van oeververdedigingswerken, zodanig dat zij deze rol wel zijn gaan vervullen. Zo kunnen oevers verflauwd worden aangelegd waardoor het risico op afkalving wordt voorkomen. In de bodem van het onderwatertalud kan beschoeiing worden aangelegd om het bovenwatertalud mede in stand te houden ten behoeve van het gebruik van aangrenzende percelen. Tot slot kunnen oeververdedigingswerken worden aangelegd ter ondersteuning van aangrenzende percelen vanwege de ruimtelijke inrichting van een gebied (bijvoorbeeld wegen, bebouwing, havens, tuintjes), ten behoeve van de ondersteuning van het watersysteem (bijvoorbeeld voorkomen dat een krap doorstroomprofiel nog krapper wordt) of als onderdeel uitmakend van de constructie van de waterkering.

In beginsel is het waterschap als beheerder verantwoordelijk voor de instandhouding van de meeste primaire watergangen (van insteek tot insteek), en daarmee dus ook voor de oevers. Onze taak als watersysteembeheerder (bestuursrechtelijk) is enerzijds om de waterhuishouding op orde te houden en anderzijds, als eigenaar van de percelen waarin primaire watergangen liggen (privaatrechtelijk), schade aan eigendommen van aangrenzend eigenaren te voorkomen.

De privaatrechtelijke zorgplicht wordt in beginsel begrensd door de taken die de wetgever aan het waterschap heeft toevertrouwd. Dit betekent dat het onderhoud van primaire watergangen van

[10] Beleid en regels | Waterschap Noorderzijlvest via deze link is het Beheer- en onderhoudsplan Watersystemen en de Visie op de biodiversiteit in te zien.

insteek tot insteek enkel uitgevoerd dient te worden voor zover de waterhuishouding daarbij gebaat is. Het waterschap dient echter situaties waarbij schade aan aangrenzende percelen is of zou kunnen ontstaan of verergeren te signaleren en kenbaar te maken aan de aangrenzend eigenaar zodat deze maatregelen kan nemen om schade te voorkomen. Evenzo geldt voor een aangrenzend eigenaar ook een zorgplicht. Door gebruik van het aangrenzend perceel kan gronduitspoeling worden veroorzaakt. Denk bijvoorbeeld aan het rijden met zware landbouwmachines langs de insteek of doordat vee gebruik maakt van een watergang om te drinken en daardoor schade toebrengt aan een oever.

4.1 Natuurvriendelijke- versus flauwe oevers

Natuurvriendelijke oevers hebben als belangrijkste doel om de waterkwaliteit te verbeteren. Door een oever met een flauwe hellingshoek aan te leggen, wordt de overgang tussen het water en land (de moeraszone) breder en ondieper gemaakt. Daardoor ontstaat er een groter leefgebied voor planten en dieren. Dit levert een betere ecologische waterkwaliteit op én draagt bij aan de biodiversiteit. Een natuurvriendelijke oever heeft veelal een helling van minimaal 1:3.[11]

Afbeelding 2. Voorbeeld van een natuurvriendelijke oever

Er wordt onderscheid gemaakt tussen een natuurvriendelijke oever die vanwege de Kader Richtlijn Water is of wordt aangelegd (verder KRW-NVO genoemd) en een ‘gewone’ natuurvriendelijke oever. Het verschil zit in de locatie waar een KRW-NVO is of wordt aangelegd, de specifieke eisen die worden gesteld aan een KRW-NVO en het beheer van de oever. In het werkgebied van het waterschap is een aantal primaire watergangen aangemerkt als KRW-watergangen. Het verbeteren van de waterkwaliteit, het beheer en onderhoud van de KRW-NVO is een waterhuishoudkundige taak van het waterschap. Voor zowel de aanleg van KRW-NVO’s als ook het beheer en onderhoud van deze oevers is het waterschap verantwoordelijk.

Ook derden kunnen ervoor kiezen een KRW-NVO aan te leggen. De kosten voor de aanleg kunnen dan geheel of gedeeltelijk voor rekening van het waterschap komen. Voorwaarde is dat de aanleg van een KRW-NVO past binnen de programmering en de opgave die het waterschap heeft. Zo zal het waterschap geen bijdrage leveren als voor de betreffende primaire watergang geen KRW-opgave meer is. Het onderhoud van een KRW-NVO die door derden is aangelegd, komt in principe bij het waterschap

[11] Een talud van 1:3 wil zeggen dat het schuine vlak langs de watergang 1 meter stijgt over een breedte van drie meter.

te liggen. De toegankelijkheid speelt hierin een rol. In overleg met het waterschap wordt voorafgaand aan de aanleg van de NVO bekeken wat de mogelijkheden zijn.

Oevers in primaire watergangen die niet als KRW-watergangen zijn aangemerkt kunnen ook natuurvriendelijk worden ingericht. In het kader van het beheer en onderhoud van het watersysteem kiest het waterschap ervoor om een oever zo natuurlijk mogelijk in te richten. Ook derden kunnen het initiatief nemen voor een natuurvriendelijke inrichting van een oever[12], waarbij deze een functie krijgt voor het gebruik van het aangrenzend perceel.

Een flauwe oever is een oever die een helling heeft van minimaal 1:1,5. Een flauwe oever is niet specifiek bedoeld om de waterkwaliteit te verbeteren, maar wordt vaak toegepast om oeverafkalving te voorkomen en om onveilige situaties bij steile oevers te voorkomen. Flauwe oevers zijn veiliger om het onderhoud langs een watergang te kunnen uitvoeren. Een flauwe oever heeft niet persé een aquatisch ecologische functie te hebben zoals bij KRW-NVO's wel het geval is.

4.2 Aantasting van oevers

Het merendeel van de oevers bestaat uit onbeschermde oevers. Oevers kunnen door afkalving worden aangetast. Afkalving van een oever kan zowel vanuit het water als vanaf het land plaatsvinden. Afkalving kan bijvoorbeeld komen door stroming of golfslag, maar ook door betreding en belasting van het aangrenzende perceel. De mate van afkalving hangt vaak af van een combinatie van factoren:

- Het oeverprofiel: de steilheid van de oever en het onderwatertalud. Een oever steiler dan 1:1,5 is gevoeliger voor afkalving dan een minder steile oever;
- De waterdiepte;
- De opbouw van de oever: uit welke grondsoort bestaat de oever?
- De conditie van de oever. Is de oever goed begroeid met gras of is er al schade?
- Het gebruik van het aangrenzende perceel: wordt er vlak langs de oever gereden?
- De stromingssnelheid of golfwerking van het water.

Aantasting vanuit het water zal in de regel vooral zichtbaar zijn op of net boven de waterlijn.

Afbeelding 3. Afkalving bij een onbeschermde oever

[12] Zie voor beleidsuitgangspunten voor de aanleg van een natuurvriendelijk in te richten oever het beheer- en onderhoudsplan 2021 en de visie op de biodiversiteit 2021.
Beleid en regels | Waterschap Noorderzijlvest

4.2.1 Stromend water

Stromend water (van nature en kunstmatig vanuit het oogpunt van goed watersysteembeheer) wordt beschouwd als een normaal natuurlijk of normaal maatschappelijk verschijnsel. Stromend water kan erosie aan oevers veroorzaken. De mate waarin stroming kan leiden tot afkalving is afhankelijk van de hoeveelheid energie (stromingssnelheid) en de mate waarin de oever weerstand kan bieden aan de eroderende werking van het langsstromende water. De weerstand wordt bepaald door de onderhoudsstaat van de oever. Bestaat de oever uit stevige of juiste slappe grond en heeft een oever wel of geen grasbegroeiing. In algemene zin geldt dat de stromingssnelheid afhankelijk is van de hoeveelheid water dat door een watergang wordt gevoerd en het oppervlak van het zogenaamde doorstroomprofiel (dwarsdoorsnede) van de watergang. In situaties dat het doorstroomprofiel onvoldoende is, moet rekening worden gehouden met hogere stroomsnelheden en is er meer kans op aantasting van de oever. Het waterschap houdt hier bij de inrichting van het watersysteem rekening mee door voor iedere watergang het minimale benodigde doorstroomprofiel vast te stellen. Wanneer het werkelijke doorstroomprofiel voldoet aan het vastgestelde benodigde doorstroomprofiel, is er normaal gesproken sprake van een beperkte stromingssnelheid die binnen de norm blijft[13]. In het geval van een goede onderhoudsstaat van de oever zal het stromende water normaal gesproken niet leiden tot grootschalige aantasting van de oever, zodanig dat er een noodzaak ontstaat om die oevers (preventief) te verflauwen of te voorzien van een oeververdedigingswerk.

Lokaal kan de situatie echter afwijken. Er kunnen binnen het doorstroomprofiel plaatsen zijn waar het water langzamer of juist wat sneller stroomt. Dit is bijvoorbeeld het geval in buitenbochten. In de praktijk zal oevererosie zich niet vaak voordoen omdat bij het bepalen van het benodigde doorstroomprofiel al rekening wordt gehouden met afwijkingen in stromingssnelheid.

De stromingssnelheid nabij gemalen en stuwen kan ook afwijken. Hiervoor geldt dat in de berekening van het benodigde doorstroomprofiel rekening wordt gehouden met de hogere stromingssnelheid veroorzaakt door de aanwezigheid van gemalen en/of stuwen. Daar waar de stromingssnelheid hoger ligt dan de norm, in combinatie met de grondslag van de oever, kan het plaatsen van een oeververdedigingswerk wél noodzakelijk zijn. (Zie ook paragraaf 8.1.)

4.2.2 Golfwerking door wind

Door wind kunnen golven ontstaan. Dat is een normaal natuurverschijnsel. De mate waarin golven kunnen leiden tot afkalving is afhankelijk van de hoeveelheid energie (golfhoogte in combinatie met lengte) en de mate waarin de oever weerstand kan bieden aan de impact van de golf. Grotere golven komen vaker voor op plaatsen met ruim oppervlaktewater. De weerstand wordt bepaald door de vorm van de oever (steil of juist flauw) en de onderhoudsstaat van de oever. Hierbij spelen meerdere factoren zoals: bodemopbouw, stevige of juiste slappe grond en wel of niet goed begroeid met gras. Golfwerking door wind leidt niet tot grootschalige aantasting van oevers zodanig dat er een noodzaak ontstaat om die oevers (preventief) te verflauwen of te voorzien van een oeververdedigingswerk.

4.2.3 Golfwerking door vaarbewegingen

Varende schepen veroorzaken golven en stroming die de oever kunnen aantasten. Dit is een logisch gevolg van het gebruik van watergangen. Ook hier gaat het om de verhouding tussen de energie van de golven, de stromingssnelheid en de frequentie van vaarbewegingen in relatie tot de vorm en onderhoudsstaat van de oever. Bij kleinere vaartuigen is de vrijkomende energie relatief gering, vanwege de lagere snelheid waarmee wordt gevaren. Bij grotere schepen zal de vrijkomende energie groter zijn. Daarnaast speelt de afstand tussen het schip en de oever een rol. Des te groter de afstand

[13] In het beleid peilbeheer en peilbesluiten 2018 wordt de norm nader omschreven en uitgelegd. (Zie hiervoor: www.noorderzijlvest.nl/beleid-en-regels).

des te kleiner de impact. Ook speelt de hoeveelheid vaarbewegingen een rol. Immers bij een drukbevaren route is de kans op aantasting groter dan wanneer er alleen incidenteel een schip vaart. In de praktijk zullen alleen bij de beroepsvaart en bij snel varende schepen (speedboten) significante golven ontstaan. Met uitzondering van een aantal kanalen waarvan het nautisch- en vaarwegbeheer bij de provincie Groningen of Rijkswaterstaat ligt, is er in het beheergebied van het waterschap geen sprake van beroepsvaart van enige betekenis. Wel hebben de kanalen waarop beroepsvaart plaatsvindt een zuigende werking in de erop uitkomende (primaire) watergangen. Peilfluctuaties tot 30 cm zijn geen uitzondering. Met uitzondering van het Lauwersmeergebied zijn in het beheergebied geen snelvaargebieden aangewezen. De maximaal toelaatbare snelheid voor alle primaire watergangen in het werkgebied bedraagt 6 kilometer per uur. Daarmee is het niet uitgesloten dat er incidenteel harder wordt gevaren. Recreatievaart op basis van de maximaal toelaatbare snelheid zorgt voor enige mate van golfslag en stroming. Deze golfslag en stroming van water door vaarbewegingen zijn een normaal maatschappelijk verschijnsel die horen bij het recreatief gebruik van watergangen. Dit leidt niet tot grootschalige aantasting van oevers, zodanig dat er een noodzaak ontstaat om die oevers (preventief) te verflauwen of te voorzien van een oeververdedigingswerk.

4.2.4 Peilwisselingen

Wisselingen in hoogte van waterpeilen (van nature en kunstmatig vanuit oogpunt van goed watersysteembeheer) worden beschouwd als een normaal natuurlijk of normaal maatschappelijk verschijnsel. Die wisselingen kunnen effect hebben op de oever en daarmee leiden tot extra afkalving, maar niet zodanig dat er een noodzaak bestaat om die oevers (preventief) te verflauwen of te voorzien van een oeververdedigingswerk. Bij een lager waterpeil zal het deel van de oever dat normaal gesproken onder water ligt bloot komen te liggen. Dit deel is vaak niet begroeid, waardoor golfslag sneller leidt tot afkalving. Ook zal het lagere waterpeil leiden tot een verschil in hoogte tussen het grondwater in de oever en het oppervlaktewater. Hierdoor ontstaat er een stroming van grondwater vanuit de oever naar de watergang. Het uittredende water kan leiden tot extra afkalving.

Hogere waterstanden kunnen ook leiden tot schade. Afkalving kan ontstaan wanneer golven boven een aanwezig oeververdedigingswerk uitkomen.

Wisselende waterpeilen kunnen ook positief bijdragen aan de plantengroei en daarmee aan de weerstand tegen erosie. Dit is bijvoorbeeld het geval bij zogenaamd dynamisch peilbeheer en natuurlijk flexibel peilbeheer. In deze situaties is er feitelijk sprake van voortdurende wisselende waterstanden binnen een bepaalde bandbreedte. Voor meer informatie over het peilbeheer wordt verwezen naar het betreffende beleidskader “Beleid peilbeheer en peilbesluiten 2018” [14]

4.2.5 Beplanting

Regelmatig staat beplanting in een oever of in de directe nabijheid van een watergang. In de Waterschapsverordening van het waterschap zijn regels opgenomen voor het aanplanten en het rooien van beplanting[15]. Beplanting is een natuurlijk of, bij aanplant, een kunstmatig verschijnsel. De aanwezigheid van beplanting noodzaakt in beginsel niet om oevers (preventief), indien mogelijk te verflauwen of te voorzien van een oeververdedigingswerk.
Er zijn meerdere redenen waarom het waterschap bomen en struiken in oevers en beschermingszones niet wenselijk vindt.
Via de Omgevingswet en de Waterschapsverordening zijn begroeiing, beplanting en bomen in de oever van een watergang niet toegestaan en ook niet in een beschermingszone van vijf meter naast

[14] Beleid en regels | Waterschap Noorderzijlvest via deze link naar onze website is het beleid Peilbeheer en Peilbesluiten 2018 in te zien.
[15] Zie hiervoor ook de Waterschapsverordening Noorderzijlvest 2023, paragraaf 3.2.2 en 3.2.1.

de insteek van de oever. Deze zone wordt beperkingengebied II van het primair oppervlaktewaterlichaam[16] genoemd.

- Beplanting bemoeilijkt het onderhoud van het waterschap aan een watergang en kan leiden tot buitenproportionele meerkosten voor het onderhoud door het waterschap.
- Bomen in oevers en in de directe nabijheid van de insteek zorgen voor schaduw waardoor door de jaren heen de onderbegroeiing onder een boom verdwijnt. Daardoor is er geen bescherming meer aanwezig en heeft het langsstromende water vrij spel op de oever met oevererosie tot resultaat.
- Het duurt soms jaren, maar op een bepaald moment komen de wortels van een boom vrij te liggen en valt een boom om. Een boom die vanwege afkalving van een oever omvalt kan voor gevaarlijke situaties zorgen. Bij een krap doorstroomprofiel van een watergang kan een boom een obstakel zijn voor de aan- en afvoer van water. Een vaarweg kan door een omgevallen boom gestremd raken. Maar ook mensen of percelen van aangrenzend eigenaren kunnen letsel of schade oplopen door een omgevallen boom.

Voor het aanbrengen van nieuwe beplanting in beperkingengebied II geldt een vergunningplicht. Nieuwe beplanting kan alleen worden toegestaan als de zorgplichten niet geschonden worden en beplanting niet leidt tot buitenproportionele meerkosten voor het onderhouden van de watergang door het waterschap. Bij tijdige signalering van onwenselijke en nieuw aangebrachte beplanting zonder vergunning binnen beperkingengebied II zal het waterschap handhavend optreden.

Als bestaande beplanting binnen beperkingengebied II voor een risico zorgt voor het goed functioneren van de waterstaatkundige functies van een primaire watergang kan het waterschap de eigenaar van de beplanting verzoeken deze te verwijderen. Het waterschap is eigenaar van de beplanting als deze in het kadastraal eigendom van het waterschap staat.

Bij beplanting die er al langere tijd staat zal het waterschap niet altijd actief handhaven. We zullen hierbij handelen vanuit onze primaire taken: we beoordelen of de beplanting en/of bomen een risico vormen voor de waterveiligheid. Als de waterveiligheid in het geding is zal de eigenaar van de boom maatregelen moeten nemen, zoals snoeien of de beplanting verwijderen. Er komen ook situaties voor dat beplanting geen risico vormt voor de waterhuishouding, maar ons wel beperkt bij het uitvoeren van het onderhoud van de watergang. We kunnen er bijvoorbeeld niet langs met onze machines. Dit kan er toe leiden dat het waterschap overgaat tot eenzijdig onderhoud of, wanneer beide zijden niet toegankelijk zijn, het varend onderhouden van de watergang. Ook kunnen in deze situatie specifieke afspraken gemaakt worden met de aangrenzend eigenaar over het onderhoud van de watergang over de lengte waarover de beplanting zich uitstrekt.

Tenslotte kunnen gemeenten in omgevingsplannen gronden aanwijzen waar zich beschermde houtsingels bevinden en waar nieuwe beplanting kan worden aangebracht ten behoeve van een bestaande of nieuwe houtsingel. Hier komen belangen van twee partijen samen en deze belangen kunnen conflicteren. Bestaande beeldbepalende beplanting die een risico vormt voor het (beheer en onderhoud van het) watersysteem kan niet zomaar worden verwijderd. In dat geval zal gezocht moeten worden naar een maatwerkoplossing zoals bijvoorbeeld het verplaatsen van (een deel van) de houtsingel tot voorbij beperkingengebied II van het primair oppervlaktewaterlichaam.

Het is van belang om beleidsregels van overheidsinstellingen op dit beleidsterrein op elkaar af te stemmen. Met name als het gaat om het aanwijzen van beschermde of beeldbepalende houtsingels en het aanwijzen van plekken waar nieuwe beplanting kan worden aangeplant. Het waterschap zal zich inspannen om op dit terrein tot afstemming te komen.

[16] Artikel 1.10, onder b.2 in samenhang met artikel 1.11, onder d, van de Waterschapsverordeing van waterschap Noorderzijlvest 2023.

4.2.6 Belasting

Een oever kan ook worden aangetast door betreding, gebruik en belasting van de oever of het naastgelegen perceel. Betreding door vee, om uit een watergang te drinken, is vooral goed zichtbaar aan de bovenzijde van de oever. Ook wanneer met (landbouw-)machines en andere voertuigen vlak langs een oever wordt gereden kan dit leiden tot enige afschuiving van grond en geleidelijke afkalving en/of verzakkingen van een oever.

Daarnaast kunnen bouwwerken, opslagen, aangebrachte verhardingen en/of wegen en hierop aanwezig verkeer leiden tot extra gronddruk en daarmee tot aantasting van de oever. Het effect van deze zogenaamde 'bovenbelasting' is niet altijd direct zichtbaar en hangt ook sterk af van de mate van belasting en de eigenschappen van het grondlichaam. Bij grondsoorten die vervormbaar zijn (zoals klei, leem of veen) zal de oever door de bovenbelasting vaak wat uitzakken. Bij zand zal bovenbelasting eerder leiden tot afschuiving en daarmee een geleidelijke afkalving en/of verzakking van de oever.

Afhankelijk van de mate van betreding, gebruik en belasting zou in het belang van de aangrenzend eigenaar een ingreep nodig kunnen zijn om het perceel te beschermen tegen afkalving en/of verzakkingen. Dit kan een flauwe oever zijn of in dien niet mogelijk of wenselijk, een oeververdedigingswerk.

4.2.7 Overige oorzaken

Een oever kan verder nog worden aangetast door graafschade van dieren (onder andere: beverratten, muskusratten en rivierkreeften). Ook kan schade aan een oever ontstaan door het aanleggen van vaartuigen op plaatsen zonder officiële aanmeervoorzieningen of door ijsvorming, wanneer ijs vastvriest aan de oever en vervolgens afbreekt.

Ook komt het regelmatig voor dat gebruikers van aangrenzende percelen in een natte periode geulen graven voor de afvoer van water dat op het land staat. Als gevolg van afstromend water kan erosie lokaal tot aanzienlijke schade leiden.

De hiervoor genoemde oorzaken zijn normaal natuurlijke of normaal maatschappelijke verschijnselen die niet primair noodzaken tot (het preventief) verflauwen van oevers of het aanleggen van een oeververdedigingswerk.

5 OEVERVERDEDIGINGSWERKEN

In dit hoofdstuk beschrijven we de verschillende typen oeververdedigingswerken. Daarnaast wordt ingegaan op verschillende processen die leiden tot aantasting van oeververdedigingswerken.

Oeververdedigingswerken zijn bedoeld om aangrenzende percelen te beschermen tegen afkalving, uitspoeling en afschuiving. Oeververdedigingswerken hebben veelal een grondkerende functie in het belang van de eigenaar van het aangrenzend perceel. Oeververdedigingswerken kunnen ook geheel of gedeeltelijk een rol spelen in de waterhuishouding, bijvoorbeeld om het doorstroomprofiel van primaire watergangen te beschermen. Daarnaast beschermt een oeververdedigingswerk in sommige gevallen ook het vaarwegprofiel en kunnen ze als onderdeel van waterkeringen bijdragen aan het waterkerend vermogen van waterkeringen die direct langs de oever zijn gelegen.

Constructies die lijken op oeververdedigingswerken zoals bruggenhoofden, (vleugel)wanden van duikers, stuwen, gemalen, et cetera vallen niet onder de term oeververdedigingswerk. Deze constructies maken onderdeel uit van deze kunstwerken en hebben geen functie om de oever te beschermen.

5.1 Typen oeververdedigingswerken

Binnen het werkgebied van het waterschap komen veel verschillende typen oeververdedigingen voor. Deze oeververdedigingen zijn – soms al tientallen jaren terug – aangelegd door de aangrenzende eigenaar of door de waterbeheerder.

We onderscheiden de volgende typen oeververdedigingswerken:

- Beschoeiing
- Damwand
- Kademuur
- Keermuur
- Oeverbekleding

Beschoeiing: paaltjes- of paal-schot
Binnen het werkgebied van het waterschap komt dit type oeververdedigingswerk het meeste voor. Beschoeiing wordt vooral toegepast om de oever te beschermen tegen inwerking van water (golfslag en stroming), maar kan ook dienen om de achterliggende grond te ondersteunen. Beschoeiing is meestal van hout gemaakt, maar kan ook bestaan uit kunststof of beton. Soms wordt een zogenaamde ‘gording’ aangebracht om extra stevigheid en onderlinge samenhang te krijgen. Een gording is een horizontaal aangebrachte balk of plank aan de bovenzijde van de beschoeiing.

Afbeelding 4. Paal-schot beschoeiing

Damwand

In dit beleidskader bedoelen we met een damwand een constructie die een grondkerende functie heeft en die geplaatst is in een primaire watergang. Zij bieden constructief weerstand aan horizontale gronddruk en aanvullende belastingen uit de omgeving. Een damwand bestaat meestal uit planken of profielen die verticaal naast elkaar in de bodem worden gedrukt of getrild. In de regel zal minimaal twee derde van de constructie in de ondergrond zitten. De damwandplanken of profielen worden vaak aan de bovenzijde voorzien van een gording. Om een klein hoogteverschil tussen water en naastliggende grond op te vangen worden vaak houten damwanden toegepast. Soms wordt kunststof gebruikt. Wanneer het hoogteverschil groter is, worden vaak damwanden van staal toegepast, en in sommige gevallen planken of L-wanden van beton. Extra stevigheid kan worden verkregen door het aanbrengen van grondankers.

Afbeelding 5 en 6. Voorbeelden van damwanden in staal (links) en beton (rechts)

Kademuur

Kademuren zijn constructies die op een fundering worden opgebouwd. In het verleden werden gemetselde muren vaak op een (houten) paalfundering of strokenfundering geplaatst. Tegenwoordig bestaat de fundering van een kademuur vaak uit een stalen damwand of stalen buispalen. Een kademuur kan ook in beton worden uitgevoerd. Bij kademuren wordt ook vaak verankering toegepast, omdat een kademuur vaak een groot hoogteverschil tussen water en de achterliggend grond moet opvangen. Het merendeel van de kademuren in het gebied van het waterschap bestaat uit gemetselde kademuren met een paalfundering. Kademuren hebben vooral een grondkerende functie. Kademuren zijn ook vaak geplaatst als aanlegvoorziening voor de recreatievaart.

Afbeelding 7. Voorbeeld van een gemetselde kademuur

Keermuur

Keermuren zijn constructies die afhankelijk van de hoogte en belasting op verschillende manieren worden gefundeerd. In het verleden werden gemetselde keermuren vaak direct op een strokenfundering van metselwerk of (on)gewapend beton geplaatst. Tegenwoordig bestaat de fundering en de muur zelf bij grotere hoogtes vaak uit prefab betonnen L-elementen, een in het werk gestorte betonconstructie op een fundering van stalen of betonnen palen, of uit een stalen damwand. Bij hogere keermuren wordt, net als bij kademuren, vaak verankering of een verbrede voet toegepast om de enorme zijdelingse gronddruk op te vangen en kantelen te voorkomen. Het merendeel van de keermuren bestaat tegenwoordig uit geprefabriceerde betonnen elementen. Keermuren hebben een grondkerende functie om een kunstmatig hoogteverschil in stand te houden. Ze worden vaak toegepast bij de aanleg van wegen, spoortaluds, viaducten, parkeergarages en verhoogde tuinen of terrassen.

Afbeelding 8. Voorbeeld van een keermuur

Oeverbekleding

Een oever kan ook worden beschermd tegen de inwerking van water door het aanbrengen van stortsteen of schanskorven. Schanskorven hebben ook een beperkte grondkerende werking.

Oeverbekleding kan ook worden toegepast in combinatie met bijvoorbeeld een damwand. Als herstelmaatregel van een oever worden ook wel eens schelpen aangebracht.

5.1.1 Bijzondere constructies

Naast de eerdergenoemde oeververdedigingen zijn er nog andere constructies die een relatie hebben met oeververdedigingswerken. Vaak hebben deze constructies een aanvullende of vervangende functie hebben.

Vooroeverconstructie
Dit is een constructie die verder van de oever afligt, met als doel de ondiepe zone voor een oever te beschermen. Deze vooroever kan onderdeel zijn van een natuurvriendelijke oever of draszone die moet worden beschermd tegen afkalving door bijvoorbeeld golfslag. Hiervoor wordt vaak gebruik gemaakt van paalbeschoeiing of stortsteen.

Onderwaterbeschoeiing
Een oeververdedigingswerk kan ook onder water zijn aangebracht. Het voordeel is dat de constructie minder gevoelig is voor houtrot, omdat het hout onder water staat. Onderwaterbeschoeiing is daardoor erg duurzaam.

Fauna uitstapplaatsen[17] (FUP's)
FUP's hebben geen functie om de oever te beschermen, maar hebben, vaak als onderdeel van een oeververdedigingswerk, een geheel andere functie.
Dieren kunnen soms bedoeld of onbedoeld in het water terecht komen. Een oeververdedigingswerk vormt vaak een obstakel waar ze niet overheen kunnen komen om weer uit het water te komen. Dit kan tot verdrinking leiden. Het waterschap wil dit zoveel mogelijk voorkomen. Daarom is het noodzakelijk dat bij aanleg of vervanging van oeververdedigingswerken van bepaalde omvang in strekkende meters fauna uitstapplaatsen worden aangebracht, zodat dieren een mogelijkheid hebben om het water kunnen verlaten. Een fauna uitstapplaats is een speciaal op dieren afgestemde constructie die als voorziening onderdeel uitmaakt van het oeververdedigingswerk. Wanneer een oeververdedigingswerk een lengte heeft van tenminste 100 meter of meer, dient ongeveer op elke 100 meter één FUP te worden aangelegd. De precieze locatie voor een FUP is maatwerk. Er komen situaties voor dat aan beide zijden van een watergang een oeververdedigingswerk geplaatst wordt. In dat geval dienen FUP's ten opzichte van elkaar verspringend te worden aangebracht, zodat er minimaal om de (ongeveer) 50 meter een FUP aanwezig is.

FUP's kennen vele uitvoeringsmogelijkheden. Een FUP wordt ontworpen op het dier dat er gebruik van zal maken. Hiervoor is goede kennis van het gebied en de dieren die er voorkomen nodig. Ook het type oeververdedigingswerk en het hoogteverschil dat vanaf het water moet worden overbrugd is van invloed op de constructie van een FUP.

Voorbeelden van FUP's zijn:
- Beschoeiing die over een bepaalde breedte tot net onder de waterlijn worden aangelegd of weggedrukt;
- Een opening tussen twee damwandplanken met daarachter een schuin oplopend talud;
- Een trapconstructie bij een kademuur.

[17] Voor meer informatie over FUP's en de regels die gelden met betrekking tot de aanleg en het onderhouden van FUP's, zie artikel 3.127, eerste lid, onder d – specifieke uitvoeringsregel – doelmatige fauna – uitstapplaatsen van de Waterschapsverordening van Noorderzijlvest 2023.

Afbeeldingen 9 tm 12. Voorbeelden van fauna uitstapplaatsen

Een FUP maakt veelal als voorziening onderdeel uit van een oeververdedigingswerk. Degene die onderhoudsplichtig is voor het oeververdedigingswerk is daarom ook verantwoordelijk voor het goed onderhouden van de aanwezige FUP's. Onder goed onderhoud wordt niet alleen het in stand houden van de FUP geschaard maar ook de zorg voor de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de FUP. De onderhoudsplichtige zorgt ook voor het verwijderen van ongewenste vegetatie rondom een FUP.

5.2 Functies van oeververdedigingswerken

Er kunnen meerdere redenen zijn (geweest) om een oeververdedigingswerk aan te leggen. Een oeververdedigingswerk kan dan ook meerdere functies hebben:

Het oeververdedigingswerk is geplaatst om de achterliggende grond te keren en/of is bedoeld ter ondersteuning van (bouw)werken;

- Een oeververdedigingswerk beschermt tegen stroming en golfslag;
- Een combinatie van bovengenoemde functies.

Grondkerende constructies

Een grondkerende constructie is bedoeld om de achterliggende grond op zijn plaats te houden. De constructie moet bestand zijn tegen zowel de gronddruk die wordt veroorzaakt door het volume van de achterliggende grond en de eventueel bijkomende belasting van bijvoorbeeld bouwwerken, verkeer, opslag, et cetera. Afhankelijk van de bodemopbouw en het te keren hoogteverschil tussen het

water en de naastliggende grond zal een lichte dan wel zwaardere constructie toegepast kunnen worden. Om te bepalen welk type oeververdedigingswerk het meest geschikt is, moet een constructieve berekening worden gemaakt.

Bescherming tegen inwerking water
Een oeververdedigingswerk kan ook geplaatst worden om de oever en aanliggende percelen te beschermen tegen erosie. Denk hierbij aan mogelijke afkalving door golven en stromend water. Een oeververdedigingswerk dat een oever beschermt tegen erosie zal vaak een lichte constructie zijn, zoals beschoeiing. Een constructieve berekening is voor zo'n constructie vaak niet nodig. Er worden vuistregels gebruikt voor de benodigde paallengte in de grond en boven de grond. (Vaak 1/3 boven de grond en 2/3 onder de grond.)

Combinatie grondkering en bescherming tegen inwerking water
In de praktijk zal een oeververdedigingswerk vaak beide functies vervullen. Immers, een kademuur is niet alleen bedoeld om te dienen als grondkering maar heeft ook de functie om de oever te beschermen tegen erosie. Hierbij geldt dat een grondkerende constructie veelal zwaarder zal zijn uitgevoerd dan een constructie die alleen bescherming biedt tegen de inwerking van water.

5.3 Aantasting van oeververdedigingswerken

Na verloop van tijd zal de kwaliteit van een oeververdedigingswerk achteruitgaan. Dit kan zijn als het gevolg van houtrot, corrosie of de inwerking van water en vorst, het gebruik en de zwaarte van de belasting op de aangrenzende percelen. De mate waarin een oeververdedigingswerk weerstand kan bieden tegen deze invloeden hangt af van:

- Het type en de robuustheid van de constructie
- Het gebruikte materiaal en de toepassing ervan
- De kwaliteit van het onderhoud aan het oeververdedigingswerk en eventuele veranderingen in het watersysteembeheer, zoals peilwisselingen en peilaanpassingen.

Het waterschap gaat voor de in eigen beheer en onderhoud zijnde oeververdedigingen uit van een levensduur van:

- Houten damwand of beschoeiing van hout: 30 jaar
- Damwand van staal of beton: 60 jaar
- Kademuur en keermuur: 80 jaar
- Steenbestorting of schanskorven: 80 jaar

Beschadigingen, problemen met funderingen of hoge gronddruk kunnen een negatief effect hebben op de constructies en kunnen leiden tot een verkorting van de levensduur. Een voorbeeld hiervan is een kademuur met houten funderingspalen waarbij deze houten paalkoppen boven water (zijn komen te) staan en er daardoor houtrot is ontstaan. Zonder maatregelen zullen de aangetaste houten palen de bovenliggende constructie op den duur niet meer kunnen dragen met als gevolg dat de kademuur zal verzakken.

5.3.1 Onderhoudsconditie

Om op een gestructureerde wijze informatie van infrastructurele bouwwerken bij te houden hanteert het waterschap de NEN-norm 2767-4. Dit doet het waterschap voor de oeververdedigingswerken in ons werkgebied, waarvan de onderhoudsplicht bij het waterschap ligt. De NEN 2767-4 kent een methodiek om de conditie van het oeververdedigingswerk te bepalen.

Een goede staat van onderhoud komt overeen met conditiescore één en twee. Bij de conditiescores vijf en zes is de staat van onderhoud zodanig in slechte conditie dat deze de bedoelde functies van het

oeververdedigingswerk niet langer vervult of op korte termijn niet meer dreigt te vervullen. Bij deze conditiescores is de technische levensduur (bijna) verstreken en is er aanleiding om het oeververdedigingswerk te verwijderen of te vervangen.

Conditiescore	Omschrijving	Toelichting
1	Uitstekende conditie	Incidenteel geringe gebreken
2	Goede conditie	Incidenteel beginnende veroudering
3	Redelijk conditie	Plaatselijk zichtbare veroudering. Functievervulling van bouwdelen niet in gevaar
4	Matige conditie	Functievervulling van bouwdelen incidenteel in gevaar
5	Slechte conditie	De veroudering is onomkeerbaar
6	Zeer slechte conditie	Technisch rijp voor sloop

Tabel 1: Conditiescores uit de NEN 2767-4, een norm voor inspectie civieltechnische werken

5.3.2 Stromend water, golfwerking en belasting

Stromend water, golven en belasting door gronddruk van het aanliggende perceel kunnen ook effect hebben op de levensduur van oeververdedigingswerken. De oorzaak van veroudering is vaak een combinatie van factoren. Na verloop van tijd kan bijvoorbeeld de gronddruk zorgen voor het voorover wijken van damwandplanken, waarna de achterliggende grond door de inwerking van water wegspoelt en daarmee zorgt voor verdere achteruitgang van de constructie. Goed en tijdig onderhoud van een oeververdedigingswerk kan het verouderingsproces vertragen.

5.3.3 Peilaanpassing en bodemdaling

Naast het aanpassen van het waterpeil kan bodemdaling ook effect hebben op de levensduur van oeververdedigingswerken. Het waterpeil zal namelijk stijgen als er geen maatregelen worden getroffen tegen bodemdaling. Deze situatie ontstaat als het waterschap bij bodemdaling vast blijft houden aan een bepaald waterpeil.

Bodemdaling is een geleidelijk proces dat zich over tientallen jaren afspeelt. Het grootste deel van de verwachte bodemdaling is al opgetreden. Informatie over toekomstige bodemdaling staat op de website van de Commissie Bodemdaling[18]. Op de website is kaartmateriaal te vinden van de huidige opgetreden bodemdaling en de bodemdalingsprognoses voor 2080.

Het waterschap past af en toe de waterpeilen in delen van het werkgebied aan. Bodemdaling kan een reden zijn, maar het waterpeil kan soms ook ten behoeve van bepaalde gebruiksfuncties worden aangepast.

In het geval van bodemdaling kan het zijn dat de bodem op sommige plaatsen meer is gedaald dan op andere plaatsen. Dit effect wordt scheefstand[19] genoemd. Door dit effect lukt het niet altijd om de bodemdaling volledig te compenseren. Soms is de waterpeilaanpassing meer dan de bodemdaling en soms minder. Omdat de bodemdaling doorgaat, zal het effect gedurende de tijd ook verschillen.

Het grootste deel van de peilaanpassingen betreft enkele centimeters. Het effect op een oeververdedigingswerk is dan meestal beperkt. Bij grotere peilverlagingen kan het gebeuren dat de

[18] Zie www.commissiebodemdaling.nl

[19] De term ‘scheefstand’ is gerelateerd aan bodemdaling door gaswinning. In het centrum van het bodemdalingsgebied is de bodemdaling groter dan aan de randen. Als gevolg hiervan kan binnen een peilgebied de bodemdaling aan de ene kant groter zijn dan aan de andere kant. Dit effect wordt ‘scheefstand’ genoemd.

paalkoppen van houten funderingen boven het water komen te staan en in contact komen met zuurstof. Dit kan leiden tot houtrot, met als gevolg dat een kademuurconstructie kan verzakken. Bodemdaling is een continu proces met een geleidelijke daling van de bodem, terwijl aanpassing van het peil maar eens in de zoveel jaar plaatsvindt, en een schokmatiger effect heeft.

6 BELANGHEBBENDEN

Bij de vaststelling van de onderhoudsplicht speelt de functie van het oeververdedigingswerk en de vraag wie belang heeft bij de instandhouding van het oeververdedigingswerk een belangrijke rol. Bij de aanleg, vervanging of verwijdering van oeververdedigingswerken gaat het om het belang van de aangrenzend eigenaar dat moet worden afgewogen tegen de belangen van het waterschap.

Bij het bepalen van wie belang heeft bij de instandhouding van een oeververdedigingswerk gaat het om de functie die een oeververdedigingswerk vervult. Een oeververdedigingswerk zal altijd met een reden worden of zijn aangelegd. Hierbij kan de vraag worden gesteld: waarvoor is het werk geplaatst?

Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de eigendomssituatie van de kadastrale percelen waarin een oeververdedigingswerk is of wordt geplaatst niet ter zake doet bij de bepaling van het belang en de onderhoudsplicht. Het waterschap beoordeelt bij een vergunningaanvraag aan de hand van een aantal criteria of een oeververdedigingswerk geplaatst kan worden. In de volgende paragraaf wordt hier verder op ingegaan. Het feit dat het waterschap door middel van een vergunning toestemming verleent om een oeververdedigingswerk te plaatsen in een perceel dat kadastraal gezien eigendom is van het waterschap, betekent niet automatisch dat het eigendom én de onderhoudsplicht bij het waterschap komen te liggen. En betekent ook niet dat het waterschap als eigenaar van het perceel waarin het oeververdedigingswerk wordt aangelegd tevens privaatrechtelijke toestemming heeft gegeven[20]. Als het waterschap het plaatsen van het oeververdedigingswerk toestaat, dan zal het waterschap de onderhoudsplicht van het oeververdedigingswerk doorgaans neerleggen bij de eigenaar van het aangrenzend perceel. In de Waterschapsverordening is geregeld dat bij verkoop van het aangrenzend perceel, ongeacht of het oeververdedigingswerk onderdeel uitmaakt van het verkochte, de onderhoudsplicht van rechtswege overgaat naar de rechtsopvolger(s), zie artikel 2.3 van de Waterschapsverordening.

6.1 Waterschap Noorderzijlvest

In de situatie dat het waterschap de enige belanghebbende is bij de instandhouding van een oeververdedigingswerk, is het waterschap 100% onderhoudsplichtig.

Het waterschap is vanuit de Omgevingswet onderhoudsplichtige van een primaire watergang van insteek tot insteek. Binnen het werkgebied heeft het waterschap de zorg voor een goede waterhuishouding. Dit is een publieke taak. Hieronder vallen de zorg voor de waterkwantiteit, de waterveiligheid en de zorg voor een goede waterkwaliteit. Daarnaast moet het waterschap ervoor zorgen dat binnen het watersysteem maatschappelijke functies (schaatsen, varen, zwemmen etc.) vervult kunnen worden.

In het belang van het waterschap kan het bijvoorbeeld nodig zijn een oeververdedigingswerk te plaatsen om de doorstroomfunctie van de watergang te behouden om bij te dragen aan het waterkerend vermogen van een waterkering of om een maaipad[21] te ondersteunen. Ook kan het

[20] Als het waterschap een vergunning verleent voor een oeververdedigingswerk in zijn eigen watergang zonder enig privaatrechtelijk voorbehoud, creëert het wel een verwachting dat het waterschap als eigenaar geen bezwaar heeft, vooral als het waterschap vervolgens het oeververdedigingswerk privaatrechtelijk impliciet blijft gedogen. In dat geval zal de vergunninghouder hieraan gerechtvaardigd vertrouwen kunnen ontlenen en kan het waterschap zich, gelet op haar (gebrek aan) gedragingen, niet meer beroepen op het ontbreken van privaatrechtelijke toestemming.

[21] Onder een maaipad wordt een onderhoudsstrook langs een watergang verstaan waarover machines van het waterschap rijden om onderhoud aan de watergang uit te voeren. Een maaipad is in eigendom van het

waterschap een natuurvriendelijke oever in het kader van de KRW-maatregelen realiseren. Ook bij de aanleg van een oeververdedigingswerk door het waterschap geldt dat beoordeeld wordt of de aanleg van het werk niet leidt tot aantasting van andere waterschapfuncties. Zo kan zich de situatie voordoen dat het waterschap vanuit het belang van de waterkwaliteit of de natuur een natuurvriendelijke oever wil aanleggen en dat hiervoor aan de landzijde geen ruimte is, terwijl deze aan de waterzijde wel te vinden is. Bij voldoende doorstroomprofiel kan het waterschap besluiten een natuurvriendelijke oever aan te leggen richting waterzijde.

Bij de uitvoering van haar waterhuishoudkundige taken moet het waterschap rekening houden met wettelijke verplichtingen en de eigen beleidskaders op het gebied van waterveiligheid, ecologie en waterkwaliteit, duurzaamheid en beheer en onderhoud.

Het is voor de uitoefening van de wettelijke taken van het waterschap dan ook noodzakelijk dat de aan- en afvoer van water gegarandeerd is, dat waterkeringen hun waterkerend vermogen behouden en dat primaire watergangen zo natuurlijk mogelijk zijn ingericht. Dit ten behoeve van een goed ecologisch watersysteem, waarbij de fysisch-chemische en ecologische waterkwaliteit niet achteruit mag gaan.

6.1.1 Eigenaarsverantwoordelijkheid

Het waterschap is in de meeste gevallen eigenaar van primaire watergangen. Het kadastrale eigendom strekt zich vaak uit tot de insteek van de oever. Of in het geval van een naastliggend maaipad, tot aan de rand van dit pad. Vanuit het privaatrecht heeft het waterschap een zorgplicht om te voorkomen dat door gebruik van de watergang aangrenzend eigenaren schade oplopen. Als door afkalving, door nalatig of gebrekkig onderhoud van de oever het eigendom van de aangrenzend eigenaar wordt aangetast, kan het waterschap als eigenaar, aansprakelijk worden gesteld voor het herstel van deze schade of om de schade financieel te compenseren. De privaatrechtelijke zorgplicht die het waterschap heeft voor zijn watergangen wordt in beginsel begrensd door de publiekrechtelijk taken die het waterschap heeft. Het waterschap moet primaire watergangen onderhouden ten behoeve van een goed functionerend watersysteem. Het waterschap hoeft dus niet te voorkomen dat door gronduitspoeling schade kan ontstaan aan percelen van aangrenzende eigenaren. Daarvoor zijn aangrenzend eigenaren zelf verantwoordelijk.[22]

Deze eigenaarsverantwoordelijkheid geldt niet alleen voor het waterschap ten opzichte van de aangrenzend eigenaar, maar ook voor de aangrenzend eigenaar ten opzichte van het waterschap. Het waterschap kan dus ook aangrenzende perceeleigenaren aansprakelijk stellen voor schade aan eigendommen van het waterschap die zijn ontstaan door gebruik van aangrenzende percelen. Bijvoorbeeld schade die ontstaan is doordat vee op een aangrenzend perceel de oever vertrapt om te drinken uit de watergang. Of als aangrenzend eigenaren te dicht langs een watergang rijden met te zware landbouwmachines en hiermee schade aanrichten aan de oevers.

waterschap.

[22] Vgl. Gerechtshof 's-Hertogenbosch 13 april 2021, ECLI:NL:GHSHE:2021:1083, r.o. 9.10.4.

Afbeelding 13. Vertrapte oeverzone door vee (Bron inventarisatie MUG Kromme Klieftocht e.a.)

De voor het waterschap meest duurzame en voordeligste maatregel oevers ten behoeve van het waterbeheer te beschermen zal vaak de aanleg van een flauwe oever of een natuurvriendelijke oever zijn. Dit zal echter voor de aangrenzend eigenaar vaak niet wenselijk zijn omdat dit ten koste gaat van grond van de aangrenzend eigenaar. Het plaatsen van een oeververdedigingswerk is dan mogelijk de enige maatregel die dan uitkomst biedt.

Langs primaire watergangen wordt ten behoeve van het onderhoud aan deze watergangen door het waterschap over maaipaden gereden. Op verschillende locaties in ons beheergebied is het waterschap door de aanwezigheid van een maaipad de aangrenzend eigenaar en dus belanghebbende bij een eventueel geplaatst of te plaatsen oeververdedigingswerk. Het oeververdedigingswerk is geplaatst om de oever stabiel te houden, en in dat geval is het waterschap onderhoudsplichtige van het aanwezige oeververdedigingswerk. Dit kan ook een gedeelde onderhoudsplicht zijn wanneer andere perceeleigenaren die met hun perceel grenzen aan het maaipad van het waterschap een belang hebben bij de watergang. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer drainage is aangelegd. Zij hebben dan dus ook belang bij het oeververdedigingswerk dat ervoor zorgt dat de oever stabiel blijft en daardoor de drainage functioneel blijft.

<u>Uitzondering</u>
In dit beleidskader wordt één uitzondering op het belang van het waterschap opgenomen. Het komt voor dat direct naast de insteek van een oever een smal strookje grond, in eigendom van het waterschap, ligt dat niet door het waterschap gebruikt wordt voor het onderhouden van de watergang. En ook geen ander functioneel belang dient voor het waterschap. Dit worden zogenaamde stukjes ‘restgroen’ genoemd die vaak zijn ontstaan doordat in de loop der tijd kadastrale grenzen zijn verschoven naar aanleiding van kleine wijzigingen in de vorm en ligging van de watergang en het aangrenzend perceel. In die gevallen wordt het waterschap niet beschouwd als aangrenzend eigenaar die belang heeft bij de instandhouding van een oeververdedigingswerk om het stukje restgroen in stand te houden.

<u>Afstandscriterium aangrenzende eigenaar/belanghebbende</u>
De eigenaar van een perceel dat direct aan de watergang grenst wordt meestal als aangrenzend eigenaar gezien. Soms heeft een eigenaar van een perceel dat verder van de watergang af ligt ook belang bij de instandhouding van een oeververdedigingswerk. Zie artikel 2.6 van de Waterschapsverordening. Dit is van toepassing als er sprake is van extra belasting door bouwwerken, wegen of andere voorzieningen (zoals drainage) en er een groot hoogteverschil bestaat tussen het land

en het water. Om die reden kunnen eigenaren, niet zijnde de direct aangrenzend eigenaar naast een primaire watergang, ook een belang hebben bij een oeververdedigingswerk.

6.1.2 Doorstroomprofiel

Is het doorstroomprofiel van een primaire watergang te krap en is het plaatsen van een oeververdedigingswerk noodzakelijk, dan is het waterschap in beginsel geheel of gedeeltelijk onderhoudsplichtige van het oeververdedigingswerk.

Voor een goede waterhuishouding is het van belang dat het water goed aan- en afgevoerd kan worden. We zeggen dan dat de doorstroomfunctie van een primaire watergang voldoende moet zijn. De doorstroomfunctie voldoet als het werkelijk aanwezige doorstroomprofiel groter is dan het voor de afvoer berekende en dus benodigde doorstroomprofiel. Door het afkalven van oevers kan de doorstroomfunctie van watergangen die nu nog maar net voldoen te krap worden of de doorstroomfunctie van al te krappe watergangen kan verder verslechteren. In deze gevallen kan de aanleg van een oeververdedigingswerk noodzakelijk zijn. Het waterschap zal hiervoor in beginsel geheel of gedeeltelijk onderhoudsplichtige zijn.

Ook wijzigingen in de inrichting van oevers kunnen een negatief effect hebben op de doorstroomfunctie. Bijvoorbeeld de aanleg van nieuwe constructies of aanpassingen van het waterprofiel.

Hoofdstuk 2.1 van de bijlage geeft een verdieping op het hierboven beschreven aspect doorstroomprofiel.

6.1.3 Waterkeringen

De onderhoudsplicht van een oeververdedigingswerk die constructief onderdeel uitmaakt van het waterkerende vermogen van een waterkering ligt bij het waterschap.

Het waterschap is verantwoordelijk voor het borgen van de waterveiligheid. Hiermee wordt bedoeld dat de dijken en kades voldoende hoog en voldoende stevig moeten zijn om het achterliggende land tegen overstroming te beschermen. Het waterschap noemt deze dijken en kades ook wel waterkeringen. In de Legger is aangegeven waar waterkeringen liggen en waar de waterkeringen aan moeten voldoen. Zo is van iedere waterkering vastgesteld welke hoogte deze moet hebben, wat de kruinbreedte is [23] en hoe steil het talud (de helling) van de kering moet zijn.

Door afkalving van oevers waaraan regionale waterkeringen liggen kan de waterveiligheid in het geding komen als door afkalving de waterkering niet langer voldoet aan het voor de waterkering benodigde profiel. Het kan dan nodig zijn om een oeververdedigingswerk te plaatsen. Echter, alleen in die gevallen waarbij een oeververdedigingswerk constructief en functioneel onderdeel uitmaakt van de waterkering is er een belang voor het waterschap. Dit omdat waterkeringen ruim gedimensioneerd en aangelegd worden, zodanig dat geleidelijke afkalving en uitspoeling van grond van een waterkering niet zal leiden tot een afname van het waterkerend vermogen. De onderhoudsplicht van oeververdedigingswerken die meedoen in het waterkerende vermogen van een waterkering ligt bij het waterschap.

In het werkgebied van het waterschap komen veel locaties voor waar naast een regionale waterkering

[23] De kruinbreedte is de breedte van de bovenzijde van de kering

een primaire watergang ligt. Vaak komt het voor dat een waterkering op hetzelfde hoogteniveau ligt als het zogenaamde 'achterland'. We zeggen dan dat de waterkering 'in hoge grond' ligt. Door afkalving van de oever komt de waterkering daardoor niet per se in gevaar. Als op de plaatst van een waterkering toch een oeververdedigingswerk in de watergang staat, maakt het oeververdedigingswerk in de situatie van een waterkering in 'hoge grond' constructief en functioneel vaak geen onderdeel uit van de waterkering. Het aanwezige oeververdedigingswerk is dan vanwege een ander belang geplaatst.

Bij het bepalen van in wiens belang een oeververdedigingswerk is of wordt geplaatst maken we gebruik van een systematische digitale analyse. Zo ook bij het bepalen van het belang van het waterschap bij een oeververdedigingswerk nabij een (regionale) waterkering. De uitkomst van deze digitale analyse kan opnieuw beoordeeld worden door een waterkeringen deskundige van het waterschap om antwoord te kunnen geven op de vraag of een oeververdedigingswerk constructief onderdeel uitmaakt van een waterkering. Gemotiveerd kan vervolgens worden afgeweken van de uitkomst van de digitale analyse.

Hoofdstuk 2.2 van de bijlage geeft een verdieping op het hierboven beschreven aspect waterkeringen.

6.1.4 Maaipaden

Als langs een oever met maaipad een oeververdedigingswerk geplaatst is of moet worden om de oever stabiel te houden, ligt de onderhoudsplicht in beginsel geheel of gedeeltelijk bij het waterschap.

Langs een groot deel van de watergangen heeft het waterschap maaipaden liggen die in eigendom zijn van het waterschap. Door afkalving kan de stabiliteit van de oever in het geding komen. Om het onderhoud aan primaire watergangen veilig te kunnen uitvoeren is het van belang dat de oevers stabiel zijn en blijven. In bepaalde gevallen kan het nodig zijn om een oeververdedigingswerk te plaatsen langs oevers van maaipaden. Dit kan noodzakelijk zijn, omdat door de aanwezige grondslag een oever instabiel is of omdat een oever door schade instabiel is geworden. Als in een primaire watergang waarlangs een maaipad ligt een oeververdedigingswerk geplaatst moet worden om de oever stabiel te houden, ligt de onderhoudsplicht van het oeververdedigingswerk in beginsel geheel of gedeeltelijk bij het waterschap. Gedeeltelijk omdat er meerdere belanghebbenden kunnen zijn waardoor een gedeelde onderhoudsplicht kan gelden. (Zie ook paragraaf 6.4.)

6.1.5 Overige belangen waterschap Noorderzijlvest

<u>Kunstwerken van het waterschap</u>
Bij (de aanleg van) kunstwerken ten behoeve van het watersysteem van het waterschap is het soms nodig om, aansluitend aan dit kunstwerk, een oeververdedigingswerk te plaatsen. Wanneer dit een brug betreft die in eigendom en beheer is van het waterschap wordt het oeververdedigingswerk dat geplaatst wordt (meestal maximaal 5 meter) geacht onderdeel uit te maken van de betreffende brug. Doordat een kunstwerk over het algemeen zorgt voor een versmalling van de watergang, zijn de stroomsnelheden nabij dit kunstwerk soms verhoogd. Afhankelijk van onder andere de grondsoort waaruit de oever bestaat en de kwaliteit van de bekleding van een oever, kan zich hierbij versnelde oevererosie voordoen. Of en over welke lengte een oeververdedigingswerk geplaatst moet worden, wordt bepaald door een hydroloog. Dit is maatwerk[24]. Als een oeververdedigingswerk wordt geplaatst dan wordt deze opgenomen in het beheerregister en gekoppeld aan het ondersteunende kunstwerk. De onderhoudsplicht van het oeververdedigingswerk ligt in dat geval bij het waterschap.

[24] Zie hoofdstuk 2.1 van de bijlage voor meer technische achtergrondinformatie over welke variabelen een rol spelen bij de bepaling van wel of geen oeververdedigingswerk.

Vaarwegbeheer

Het waterschap is verantwoordelijk voor het beheer van een aantal, voor recreatieve doeleinden bestemde, vaarwegen[25] die door de provincie aan het waterschap zijn toegewezen. Er is verschil tussen waterstaatkundig vaarwegbeheer en nautisch vaarwegbeheer.

Het waterschap zorgt er als vaarwegbeheerder voor dat recreatievaart mogelijk is en blijft op watergangen die daarvoor door de provincie aan het waterschap zijn toegewezen. Het gaat hier onder meer om het aanhouden van de afgesproken diepte, hoogte en breedte. Het op diepte houden van de vaargeul zal in de regel door middel van baggeren worden geregeld. In situaties met een steil onderwatertalud moet worden voorkomen dat de vaargeul voortdurend en snel dichtslibt en kan het nodig zijn om een oeververdedigingswerk te plaatsen.

Het waterschap is ook nautisch beheerder van vaarwegen die door de provincie zijn toegewezen. Onder nautisch beheer wordt de zorg voor vlot en veilig scheepvaartverkeer verstaan. De instantie die als bevoegd gezag hiervoor is aangewezen is de nautisch beheerder. Het gaat om de verkeersregulering van alle soorten scheepvaartverkeer, waaronder het opstellen van verkeersregels, bebording en handhaving. De Scheepvaartverkeerswet en onderliggende regelingen waaronder het Binnenvaartpolitiereglement (BPR) zijn het juridische kader voor het nautisch beheer.

Het risico op afkalving door golfwerking en of stroming als gevolg van het varen ziet het waterschap als een inherent normaal maatschappelijk risico verbonden aan het hebben van een eigendom aan het water. Het voorkomen van eventuele schade ten gevolge van het varen is dan ook niet de taak van het waterschap. Wel heeft het waterschap erop toe te zien dat gebruikers zich houden aan de vaarsnelheden.

Ecologie

Het waterschap heeft tot taak om ervoor te zorgen dat het oppervlaktewater een goede (ecologische) kwaliteit heeft. Het waterschap draagt ook bij aan de landelijke en provinciale natuurdoelstellingen, door bij de aanleg van oeververdedigingswerken waar mogelijk in te zetten op een natuurvriendelijke inrichting en beheer van de watergang en bijbehorende oeverzones.

Waterkwaliteit

In materialen die zijn toegepast in oeververdedigingswerken kunnen stoffen aanwezig zijn die kunnen leiden tot vermindering van de waterkwaliteit. Dit moet worden voorkomen. De Waterschapsverordening stelt geen materiaalvoorschriften, maar stelt via zorgplichten en uitvoeringsregels wel eisen aan materialen die in het water worden toegepast.

Beheerskosten

Het waterschap is verantwoordelijk voor het onderhoud van primaire watergangen. In de oever aangebrachte constructies (oeververdedigingswerken en steigers) kunnen het onderhoud bemoeilijken. Bij de aanleg van nieuwe constructies in oevers moet voorkomen worden dat deze leiden tot onevenredige meerkosten voor het waterschap.

6.2 Belangen aangrenzende eigenaren

[25] Voor vaarwegen waar het waterschap niet het beheer voert, behoort het ook niet tot de taken om de vaargeul tegen dichtslibben te beschermen.

In de situatie dat een oeververdedigingswerk alleen een functie heeft vanuit het belang van de aangrenzend eigenaar en er dus geen belang is voor het waterschap, is de aangrenzend eigenaar onderhoudsplichtig.

Aangrenzende eigenaren kunnen in verschillende situaties belang hebben bij het aanbrengen of in stand houden van een oeververdedigingswerk. Denk bijvoorbeeld aan de aanleg van een terras direct aan een primaire watergang of de aanwezigheid van een fietspad langs een watergang.

Aangrenzende percelen worden gebruikt voor een veelheid aan functies. Het gebruik van deze percelen kan leiden tot een zodanige belasting van de oever dat maatregelen nodig zijn om de stabiliteit van de oever te garanderen. Ook kan het nodig zijn om het perceel te beschermen tegen afkalving van oevers door stromend water of golfwerking. Het belang van deze maatregelen ligt primair bij de aangrenzend eigenaar en deze is in principe dan ook verantwoordelijk voor het treffen van noodzakelijke maatregelen tegen erosie.

Ook voor andere activiteiten zoals bijvoorbeeld het aanmeren van vaartuigen kan het wenselijk of noodzakelijk zijn om in de oeverzone voorzieningen zoals kademuren en steigers aan te leggen. Voor deze constructies geldt ook dat het in hoofdzaak het belang dient van de initiatiefnemer. Dit is vaak de aangrenzend eigenaar, soms ook een derde of het waterschap zelf. De initiatiefnemer is dan ook verantwoordelijk voor het treffen van noodzakelijke maatregelen.

Bescherming tegen afkalving
Golfslag of stroming of de combinatie van grondsoort en uittredend grondwater kan leiden tot zodanige afkalving van de oever dat het eigendom en daarmee de gebruiksfunctie van het aangrenzende perceel wordt aangetast. Door het aanbrengen van een beschermende voorziening, bijvoorbeeld in de vorm van een oeververdedigingswerk, kan afkalving worden tegengegaan. De eigenaar van het aangrenzend perceel is belanghebbende en zelf verantwoordelijk voor het beschermen van zijn perceel tegen afkalving.

Door versnelde afkalving, bijvoorbeeld door loopzand[26], kan grond terecht komen in een primaire watergang die bij het waterschap in beheer is. Als het waterschap daardoor periodiek vaker dan normaal moet baggeren, kan het plaatsen van een oeververdedigingswerk voordeliger zijn. Alleen in dat geval is er voor het waterschap sprake van een belang bij het oeververdedigingswerk. De onderhoudsplicht van het oeververdedigingswerk ligt in dat geval ook bij het waterschap.

6.2.1 Instandhouding stabiliteit oever

Aangrenzende eigenaren willen vaak hun perceel tot de insteek van de watergang benutten. In het geval van relatief hoge en steile oevers en door extra belasting van bovenaf (bijvoorbeeld door een weg of bebouwing) kan als gevolg van de aanwezige gronddruk het talud instabiel worden en afkalven of afschuiven. Door het aanbrengen van een grondkerende constructie kan de stabiliteit worden geborgd en kan het perceel worden gebruikt. Eigenaren van oevers en aangrenzende percelen moeten in het kader van de privaatrechtelijke zorgplicht voorkomen dat afkalving leidt tot schade.

6.2.2 Benodigde constructie in relatie tot nabijgelegen bouwwerken, opslagen of wegen

Vanwege in de nabijheid van watergangen gelegen bouwwerken, wegen, etc. kan het wenselijk zijn om

[26] Loopzand is een toestand in een zandige bodem waarbij de korrelspanning zo laag wordt dat het zand onvoldoende samenhang en stabiliteit heeft en onder invloed van grondwaterstroming of belasting in beweging kan komen en kan uitvloeien. In een oever kan dit leiden tot verlies van grond, vervorming of instabiliteit van het talud en daarmee tot aantasting van de oever.

een oeververdedigingswerk aan te brengen of te verzwaren om de stabiliteit van een oever te garanderen. De noodzaak voor het aanbrengen of aanpassen van een dergelijke constructie hangt af van factoren als de mate van belasting, de afstand tot de waterlijn in relatie tot de hoogte van het maaiveld, de steilte van de oever en de grondsoort. Zekerheid over de benodigde constructie zal veelal met behulp van geotechnische en constructieve berekeningen door een deskundig bureau moeten plaatsvinden. Voor meer informatie over eisen aan constructies in het geval van nieuwe aanleg of vervanging wordt verwezen naar paragraaf 8.1 van dit document.

6.2.3 Activiteiten in of aan het water

Voor het aanmeren van vaartuigen kan het noodzakelijk zijn om een oeververdedigingswerk aan te leggen.

Ook voor andere activiteiten zoals visplekken en terrassen kan het wenselijk zijn om grondkerende voorzieningen aan te leggen of het profiel van de oever aan te passen.

6.2.4 Oeververdedigingswerken en gebiedsinrichting

Bij een gebiedsontwikkeling wordt water vaak bewust meegenomen bij de inrichting van het gebied. Kademuren, keermuren, damwanden en beschoeiing maken dan feitelijk deel uit van de ruimtelijke ontwikkeling. (zie ook paragraaf 8.1.10.)

Het waterschap heeft ook als taak om door middel van het watersysteem ruimte te maken voor maatschappelijke functies. Als derden plannen hebben waarbij een oeververdedigingswerk nodig is en deze geen negatieve effecten heeft op de uitvoering van taken van het waterschap zal het waterschap deze initiatieven positief beoordelen.

6.3 Derden

De derde partij die het beheer voert over een object in een primaire watergang, heeft belang bij de instandhouding van het geplaatste oeververdedigingswerk en is in beginsel dus onderhoudsplichtige van het oeververdedigingswerk.

In watergangen kunnen ook objecten van derden liggen die invloed hebben op de inrichting van oevers. Het gaat dan bijvoorbeeld om de aanleg van bruggen, sluizen, stuwen, gemalen, inlaat- en uitstroomvoorzieningen en duikers. Het kan hierbij soms noodzakelijk zijn om maatregelen aan de oevers uit te voeren. Enerzijds om de noodzakelijke aansluiting te realiseren en anderzijds om eventuele verhoogde kans op afkalving van oevers tegen te gaan. Ook hier geldt dat beoordeeld moet worden of de aanleg van een oeververdedigingswerk leidt tot aantasting van de waterschapfuncties. Is dit niet het geval dan kan het waterschap besluiten in te stemmen bij de plaatsing ervan. Bij de afweging zal het waterschap nadrukkelijk de eventuele negatieve gevolgen op de doorstroomfunctie betrekken

In of in de nabijheid van oevers kunnen kabels en leidingen liggen. Deze kabels kunnen in het beheer zijn van nutsbedrijven (elektra, gas, data), andere overheden (riolering), of particulieren en bedrijven. Voor deze kabels en leidingen is het van belang dat de oevers voldoende stabiel zijn en blijven. Soms wordt bij de aanleg van kabels en leidingen door een oever een stukje oeververdedigingswerk geplaatst. Deze stukjes oeververdedigingswerk zijn vaak tijdelijk om ervoor te zorgen dat de oever weer voldoende stabiel wordt en om schade aan het perceel van de aangrenzend eigenaar te voorkomen. Het waterschap wijst dan de onderhoudsplicht van dit tijdelijke oeververdedigingswerk toe aan de beheerder van deze kabels en leidingen. De eigenaar of beheerder van deze kabels en

leidingen heeft immers een belang bij de instandhouding van het oeververdedigingswerk. Bij einde levensduur van het oeververdedigingswerk moet beoordeeld worden of het talud inmiddels weer stabiel genoeg is en [27]of het oeververdedigingswerk kan worden verwijderd.

Er kan ook een oeververdedigingswerk nodig zijn om voldoende diepgang voor ligplaatsen voor woonboten of woonarken te creëren of in stand te houden. Een ligplaats wordt in de regel door de gemeente vergund. De gemeente heft ook roerende zaakbelasting. Om die reden wordt de gemeente als belanghebbende voor de instandhouding van het oeververdedigingswerk aangemerkt en dus ook als onderhoudsplichtige.

In enkele gevallen wordt door het waterschap een vergunning voor het plaatsen van een oeververdedigingswerk afgegeven waarbij de onderhoudsplicht niet bij de aangrenzend eigenaar komt te liggen. Hierbij kan worden gedacht aan een ligplaats voor een recreatievaartuig waarbij voor het aanmeren ervan een oeververdedigingswerk nodig is. Onderhoudsplichtige voor het oeververdedigingswerk is dan ook diegene die belang heeft bij de instandhouding van het oeververdedigingswerk. De onderhoudsplichtige hoeft dan niet op die plek woonachtig te zijn.

6.4 Gedeeld belang

In de situatie dat een oeververdedigingswerk meerde functies heeft en dus meerdere belanghebbenden kent, zijn die belanghebbenden gedeeld onderhoudsplichtig.

Zelfs in de situatie waarbij er een maaipad ligt dat in eigendom is van het waterschap kan de volgende naastgelegen aangrenzend eigenaar belang hebben bij de instandhouding van een oeververdedigingswerk. Dit kan bijvoorbeeld in het geval een oeververdedigingswerk nodig is om de stabiliteit van een naastgelegen bouwwerk of weg te borgen. Er kan dus sprake zijn van meerdere aangrenzende eigenaren die een belang hebben bij de instandhouding van een oeververdedigingswerk. Niet alleen de direct naastgelegen perceeleigenaren maar dus ook perceel eigenaren die met het gebruik van hun perceel binnen de invloedssfeer van een oeververdedigingswerk valt, kunnen door het waterschap als onderhoudsplichtige van een oeververdedigingswerk worden aangewezen.

In de praktijk komt het voor dat een oeververdedigingswerk meerdere functies heeft en dus meerdere belangen dient. (Zie ook paragraaf 9.4.) Zo kan een oeververdedigingswerk er bijvoorbeeld voor zorgen dat het doorstroomprofiel is geborgd, het waterkerend vermogen van de waterkering in stand blijft en de grond van een steile oever wordt gekeerd. Ook in het geval een oeververdedigingswerk er staat in het belang van de instandhouding van een kunstwerk, kan er sprake zijn van medebelang van één of meerdere van bovenstaande aspecten. Als het oeververdedigingswerk meerdere belangen dient, is er sprake van een gedeeld belang bij de instandhouding van het oeververdedigingswerk en geldt dus ook een gedeelde onderhoudsplicht.

Er kan ook een gedeeld belang, en dus een gedeelde onderhoudsplicht, gelden voor een oeververdedigingswerk waarbij het waterschap niet één van de partijen is. Denk bijvoorbeeld aan een weg langs een watergang waarbij een parkeerstrook tussen de weg en de watergang is aangelegd. Het doorstroomprofiel van de watergang is voldoende. Vanwege de beperkte ruimte aan de landzijde is een oeververdedigingswerk aangebracht tussen de parkeerstrook en de watergang om de grond te keren en de oever stabiel te houden. Zowel de weg als de parkeerstrook zijn aangelegd op het perceel van de gemeente. In deze situatie hebben zowel de gemeente als de bewoners, die gebruik maken van de parkeerstrook, belang bij de instandhouding van het oeververdedigingswerk. En zullen zij beide

[27] Zie ook Waterschapsverordening paragraaf 2.2.2 artikel 2.14 lid 3c en paragraaf 2.2.4 artikel 2.17 lid 2c.

gedeeld onderhoudsplichtig zijn.

Bij elke vergunningsaanvraag wordt beoordeeld of er meerdere belanghebbenden zijn en dus ook onderhoudsplichtigen zijn. Bij meerdere belanghebbenden wordt in de vergunning een motivering voor deze gedeelde onderhoudsplicht gegeven. Een afschrift van de vergunning wordt naar alle in de vergunning aangewezen onderhoudsplichtigen gestuurd.

6.5 Belanghebbende onbekend

Het komt regelmatig (nog) voor dat ergens een oeververdedigingswerk staat en dat niet bekend is wie dit oeververdedigingswerk in het verleden heeft geplaatst en om welke reden. De onderhoudsplichtige is in dat geval onbekend. Dat de onderhoudsplicht onbekend is, kan zijn gekomen door de samenvoeging (fusie) van meerdere kleinere waterschappen tot het waterschap Noorderzijlvest in 2000. De rechtsvoorgangers hadden mogelijk verschillend beleid voor het aanwijzen van een onderhoudsplicht en verschilden in wat er wel en niet werd gearchiveerd en op welke wijze dit gebeurde. Het kan zijn dat door de samenvoegingen van meerdere waterschappen vergunningen verloren zijn gegaan. Ook werd in het verleden niet altijd vastgelegd wie onderhoudsplichtige van een oeververdedigingswerk is. Als uit een (oude) Onderhoudslegger van één van de rechtsvoorgangers van het huidige waterschap Noorderzijlvest niet blijkt wie onderhoudsplichtige is, moet opnieuw worden vastgesteld wie belanghebbende is van het oeververdedigingswerk. Aan de hand van dit beleidskader wordt dan de belanghebbende bepaald en indien mogelijk wordt het werk gelegaliseerd. Het kan ook zijn dat de onderhoudsplicht bij vervanging van het werk wordt opgelegd aan één of meer belanghebbende.

Als de beoogde belanghebbende, aangewezen door het waterschap, met (schriftelijk) bewijs kan aantonen dat de onderhoudsplicht niet bij hem of haar ligt maar bij een andere partij, kan worden afgeweken worden van voorliggend beleidskader. Het waterschap beoordeelt het aangeleverde bewijs en stelt de belanghebbende en dus de onderhoudsplichtige vast.

Andersom kan het waterschap in zijn archief ook stukken vinden, niet zijnde een vergunning, waaruit blijkt dat het aannemelijk is dat een bepaalde partij of belanghebbende in het verleden het betreffende oeververdedigingswerk heeft aangelegd. Dit kan ook het waterschap zelf zijn. Het is aan het waterschap om te beoordelen of het gevonden materiaal voldoende bewijs oplevert om vast te kunnen stellen of er sprake is van een reeds bestaande onderhoudsplicht of dat de onderhoudsplicht bij één of meerdere belanghebbende(n) moet worden opgelegd.

7 BELEIDSUITGANGSPUNTEN ONBESCHERMDE OEVERS

Oevers vormen een cruciale schakel in de waterveiligheid, waterkwaliteit, ecologie en ruimtelijke kwaliteit. Onbeschermde oevers, zonder constructies zoals beschoeiingen, bieden kansen voor natuurlijke dynamiek, biodiversiteit en klimaatadaptatie, maar brengen tegelijkertijd aandachtspunten met zich mee op het gebied van stabiliteit, beheer en onderhoud en gebruik.

Met het oog op een duurzaam en toekomstbestendig watersysteem groeit de behoefte om bewuste keuzes te maken over waar en hoe onbeschermde oevers kunnen worden toegepast en behouden. Factoren als grondgebruik, ecologische doelen en scheepvaart spelen daarbij een rol. Een zorgvuldige afweging is noodzakelijk om enerzijds de natuurlijke potentie van oevers te benutten en anderzijds de risico's voor waterveiligheid en beheer te beperken.

Deze beleidsuitgangspunten bieden een kader voor hoe om te gaan met onbeschermde oevers binnen het werkgebied van het waterschap.

7.1 Versnelde afkalving

Wanneer er sprake is van versnelde afkalving door golfslag en/of stromend water, betreding door vee of door hoge en steile onderwatertaluds, kan het zijn dat maatregelen getroffen moeten worden om verdere schade aan oevers te beperken.

In lang niet alle gevallen is het waterschap dan verantwoordelijk voor het oeverherstel. Veelal zijn aangrenzend eigenaren zelf verantwoordelijk voor het treffen van maatregelen bij afkalving van de oever. De zorgplicht van het waterschap reikt niet verder dan de zorg om, daar waar zich waterstaatkundige problemen voordoen, tijdig maatregelen te treffen zodat derden geen schade ondervinden. Enkel in gevallen dat de wateraanvoer of waterafvoer in gevaar komt, het doorstroomprofiel door afkalving te krap dreigt te worden of de waterveiligheid in het geding is, is het waterschap (mede) verantwoordelijk voor het oeverherstel. Aangezien de meeste watergangen overgedimensioneerd zijn, is de verwachting dat in veel gevallen er geen sprake zal zijn van een waterstaatkundig probleem.

Het waterschap is niet verantwoordelijk voor:

- Natuurlijke verschijnselen, zoals graafschade, loopzand[28] of veen in oevers, waardoor afkalving gemakkelijker kan plaatsvinden.
- Hoge steile onderwatertaluds die in de loop der tijd zijn ontstaan door de natuurlijke stroming van water. Voor zover dit binnen de normale dynamiek van de watergang valt hoort dit bij het normaal maatschappelijk risico.

Als oeverherstel nodig is, kan gekozen worden uit meerdere opties. Zowel vanuit de doelstelling van het waterschap om een goede waterkwaliteit te bereiken als vanuit de wens om bij te dragen aan de

[28] Het is aan het waterschap om te beoordelen hoe in bepaalde situaties wordt omgegaan met loopzand. Als loopzand in een oever ervoor zorgt dat de watergang sneller dan normaal dichtslibt en het waterschap bij de uitoefening van haar beheerstaken dus frequenter zou moeten baggeren, kan het waterschap ervoor kiezen om een oeververdedigingswerk te plaatsen. De onderhoudsplicht ligt in dat geval bij het waterschap. In de beoordeling speelt de omvang van het ter plekke aanwezige doorstroomprofiel een cruciale rol. Ook een tijdelijke maatregel om de stabiliteit van de oever te herstellen behoort tot de mogelijkheden. Bij een tijdelijke maatregel wordt geen onderhoudsplicht vastgelegd. Dit is maatwerk.

landelijke en provinciale landschappelijke en natuurdoelstellingen zet het waterschap in op zo natuurlijk mogelijke oevers.

Om die reden hanteert het waterschap ten aanzien van het oeverherstel de volgende voorkeursreeks:

1. Herstel van de oorspronkelijke oever;
2. De aanleg van natuurvriendelijke oevers, bij voorkeur op plaatsen waar sprake is van een opgave vanuit de KRW;
3. Daar waar de aanleg van een natuurvriendelijke oever niet mogelijk is, het in stand houden of aanbrengen van flauwe oevers;
4. Daar waar de aanleg van een natuurvriendelijke oever of flauwe oever niet mogelijk is, te kiezen voor alternatieven (bijvoorbeeld onderwaterbeschoeiing) die positief bijdragen aan de beleidsdoelstellingen op het gebied van waterkwaliteit en ecologie;
5. De aanleg van een oeververdedigingswerk.

<u>Herstel</u>
In de praktijk zal de onderhoudsplichtige (of degene die schade heeft) proberen de schade aan de oever te herstellen. Dit kan worden gedaan door het optrekken en inzaaien van de oever of het aanbrengen van een verstevigende laag schelpen of graszoden al dan niet in combinatie met het aanbrengen van een tijdelijke oeverbeschermingsvoorziening. Wanneer dit niet mogelijk is zal moeten worden bepaald welke maatregelen dan wel mogelijk en wenselijk zijn. Het kan ook zijn dat herstel technisch wel mogelijk is, maar dat het niet langer wenselijk is om de bestaande situatie te herstellen. Bijvoorbeeld op basis van het beleid van het waterschap of door gewijzigde omstandigheden.

Afbeelding 14. Oeverherstel door middel van palen en wiepen (tijdelijke constructie) in combinatie met een flauw talud

<u>Aanleg natuurvriendelijke oever (KRW-NVO)</u>

Natuurvriendelijke oevers zijn oevers die overeenkomstig de ecologische beleidsuitgangspunten van het waterschap zo natuurlijk mogelijk zijn of moeten worden ingericht. (Zie ook paragraaf 4.1.) Voor de inrichting van natuurvriendelijke oevers is bovendien paragraaf 3.2.15 uit de Waterschapsverordening (2023) van toepassing.

In de meeste gevallen ligt het initiatief voor de aanleg van een NVO bij het waterschap. Het ligt dan

voor de hand om de NVO op het terrein van het waterschap aan te leggen en als hiervoor te weinig ruimte is, om hiervoor grond aan te kopen. Het is echter ook denkbaar dat de aangrenzende eigenaar met verkregen subsidiegelden, bijvoorbeeld Groenblauwe Diensten een NVO ontwikkelt. In dat geval zal het eigendom bij de aangrenzende eigenaar blijven liggen.

Aanleg flauwe oever
Om de kans op afkalving van een oever te verminderen, maar ook vanuit het oogpunt van waterkwaliteit en ecologie, streeft het waterschap ernaar om oevers zo natuurlijk mogelijk aan te leggen. Bij voorkeur door middel van een NVO. Als een NVO geen optie is, bijvoorbeeld vanwege ruimtegebrek, kan worden gekeken of verflauwing van het talud (1:1,5 of flauwer) wel mogelijk is. Het ruimtebeslag van een flauwe oever is aanmerkelijk minder dan bij een NVO.

Ook bij het verflauwen van een oever zal in de regel de insteek van de oever verder landinwaarts komen te liggen. Als het initiatief bij het waterschap ligt, zal eventuele extra noodzakelijke grond moeten worden verworven. Hierbij is vaak medewerking van de aangrenzend eigenaar of de eigenaren nodig. Bij het verflauwen van het talud moet ook beoordeeld worden of het onderhoud aan het talud en de watergang nog uitvoerbaar is en of de verflauwing van de oever niet leidt tot negatieve neveneffecten. Het waterschap en de aangrenzende eigenaar kunnen ook besluiten om het talud te verflauwen zonder dat de perceelgrens wordt aangepast.

Aanleg oeververdedigingswerk
Als blijkt dat een natuurvriendelijke oever of een flauwe oever niet realiseerbaar is, zullen er, in samenspraak met de aangrenzend eigenaar, afspraken moeten worden gemaakt over andere maatregelen. Dit kan bijvoorbeeld de aanleg van een oeververdedigingswerk zijn.

Ook bij de aanleg van een oeververdedigingswerk is het de wens van het waterschap dat de impact op de biodiversiteit, de fauna, de waterkwaliteit, de doorstroomfunctie en het waterbergend vermogen zo gering mogelijk is. Om die reden geeft het waterschap de voorkeur aan onderwaterbeschoeiingen, steenbestortingen en lage beschoeiingen.

7.2 Conflicterende belangen

De praktijk wijst uit dat de wens voor de aanleg of vervanging van een oeververdedigingswerk vaak voortvloeit uit een probleem dat men ondervindt, bijvoorbeeld veroorzaakt door versnelde afkalving of doordat sprake is van een nieuwe gebiedsinrichting.

De door de initiatiefnemer gewenste oplossing kan conflicteren met de belangen van het waterschap. Door in gesprek met de initiatiefnemer alternatieven te bespreken, kan ervoor gezorgd worden dat het probleem of de opgave op een andere wijze kan worden opgelost of gerealiseerd. Een voorbeeld hiervan is een situatie waarbij een aangrenzend eigenaar van een agrarisch perceel een oeververdedigingswerk wil aanleggen om te voorkomen dat door gebruik en belasting van dit perceel afkalving plaatsvindt en hierdoor de oever wordt aangetast. Het waterschap kan dan voorstellen om de oever te verflauwen en de hiervoor benodigde grond aan te kopen om het risico op afkalving te verkleinen.

Een dergelijke aanpak vraagt dus om een combinatie van het toepassen van de beleidsregels uit dit beleidskader en een gezamenlijke zoektocht naar een voor alle partijen acceptabele oplossing. Het zal echter niet altijd mogelijk zijn om iedereen tevreden te stellen. Soms gaan de belangen van het waterschap voor de belangen van derden of zijn er geen realistische alternatieven voorhanden.

8 BELEIDSUITGANGSPUNTEN OEVERVERDEDIGINGSWERKEN

8.1 Aanleg, vervanging en verwijdering van oeververdedigingswerken

Bij de aanleg, vervanging en verwijdering van oeververdedigingswerken worden de volgende algemene uitgangspunten gehanteerd:

8.1.1 Het natte profiel van de watergang mag niet worden verkleind
8.1.2 Oude oeververdedigingswerken moeten bij vervanging worden verwijderd
8.1.3 Oeververdedigingswerken die geen functie meer hebben moeten worden verwijderd
8.1.4 Er mogen geen chemisch verduurzaamde materialen worden gebruikt
8.1.5 (Lozing)voorzieningen moeten behouden blijven
8.1.6 De barrièrewerking van oeververdedigingen moet worden tegengegaan door de aanleg van fauna-uitstapplaatsen (FUP's)
8.1.7 Voor de vervanging van een oeververdedigingswerk is meestal een vergunning nodig
8.1.8 De nieuwe of vervangende constructie dient voldoende sterk en stabiel te zijn voor de functie waarvoor deze geplaatst wordt
8.1.9 Plaatsing van het oeververdedigingswerk mag niet leiden tot buitenproportionele meerkosten voor het onderhoud van de watergang
8.1.10 De onderhoudsplichtige van een oeververdedigingswerk moet bij verkoop van het perceel waarop de onderhoudsverplichting rust, de nieuwe onderhoudsplichtige melden bij het waterschap
8.1.11 Tijdelijke oeververdedigingswerken worden apart aangemerkt in het beheerregister en worden niet opgenomen in de Onderhoudslegger.

8.1.1 Verkleining nat profiel

Het waterschap wil ervoor zorgen dat ook op de langere termijn de doorstroomfunctie en het bergend vermogen van het watersysteem is geborgd. Om die reden is het niet wenselijk dat het natte profiel van watergangen wordt verkleind. (Zie ook artikel 3.95, lid b van de Waterschapsverordening.). Bij de aanleg moet het oeververdedigingswerk daarom zoveel als mogelijk buiten het natte profiel van de primaire watergang worden geplaatst. Het natte profiel wordt bepaald door het reguliere waterpeil. In gebieden waar het waterschap zomer- en winterpeilen hanteert, gaan we uit van het winterpeil. Als het niet anders kan en er verlies is van het waterbergend vermogen van een primaire watergang dan is er sprake van demping. Als de demping door middel van een omgevingsvergunning toegestaan kan worden, zal het verlies aan waterberging elders gecompenseerd moeten worden. (Zie ook artikel 3.47, lid 4 van de Waterschapsverordening.)

8.1.2 Verwijdering oude oeververdedigingswerken bij vervanging

Bij vervanging van een oeververdedigingswerk moet het bestaande oeververdedigingswerk worden verwijderd. In de praktijk komt het voor dat dit technisch niet kan worden gerealiseerd, of alleen tegen extreem hoge kosten. Ook kan verwijdering leiden tot onvermijdbare gevolgschade aan belangrijke infrastructuur, funderingen en andere waardevolle objecten en/of voorzieningen. In deze situaties kan het waterschap besluiten dat verwijdering van het oude oeververdedigingswerk niet nodig is. Vanuit het algemene belang van het behoud van de doorstroomfunctie en het behoud van voldoende waterbergend vermogen moeten nieuwe oeververdedigingswerken direct tegen het oude oeververdedigingswerk worden geplaatst. Eventuele aanwezige gordingen of andere voorzieningen

die dit verhinderen, dienen te worden verwijderd.

De aangewezen onderhoudsplichtige(n) blijven verantwoordelijk voor de toekomstige verwijdering en eventuele tussentijdse maatregelen. Denk bijvoorbeeld aan toekomstige verzakkingen vanwege de aanwezigheid van het oude oeververdedigingswerk. Deze moeten dan door de onderhoudsplichtige worden hersteld.

8.1.3 Verwijdering van oeververdedigingswerken die geen functie meer hebben

Oeververdedigingswerken die geen functie meer hebben moeten worden verwijderd. Na het verwijderen van het oeververdedigingswerk moet de oever in oorspronkelijke staat worden hersteld. Diegene bij wie de onderhoudsplicht ligt, is verantwoordelijk voor de verwijdering van het oeververdedigingswerk en het herstel van de oever. Door de onderhoudsplichtige moet worden aangetoond, dat de verwijdering geen negatieve effecten heeft op de stabiliteit van de oever en niet leidt tot versnelde afkalving. De onderhoudsplichtige is verplicht om eventuele noodzakelijke maatregelen te treffen om het risico op versnelde afkalving te minimaliseren. Dat betekent dat bij herstel van de oevers de initiatiefnemer ervoor zorgt dat:

- De oever niet te steil is (1:1,5 of flauwer);
- De oever voldoende weerstand biedt tegen afkalving (aanwezigheid goed samenhangende grond in combinatie met een intacte vegetatiebedekking).

In bijzondere situaties kan besloten worden bestaande oeververdedigingswerken niet te verwijderen. Deze worden dan als zodanig met het label “vervallen oeververdedigingswerk” geregistreerd in het beheerregister.

8.1.4 Gebruik van (chemisch) verduurzaamd hout

Verduurzaamd hout is behandeld om het proces van houtrot te vertragen. Verduurzaamd hout gaat langer mee dan onbehandeld hout. Om het watermilieu te beschermen is het niet toegestaan om constructiematerialen te gebruiken die door uitloging het milieu kunnen belasten. Dit geldt bijvoorbeeld voor met creosoot of Wolman zouten behandeld hout.

Er zijn ook andere methoden om de levensduur van hout te verlengen en dus te verduurzamen, bijvoorbeeld door het hout te verhitten of met azijnzuur te behandelen. Het gebruik van gecertificeerd hout kan een belangrijke bijdrage leveren aan de duurzaamheid.

8.1.5 Behoud van voorzieningen

In oevers en bestaande oeververdedigingswerken kunnen voorzieningen aanwezig zijn die door het waterschap, de aangrenzend eigenaar of derden zijn aangebracht. Denk hierbij aan steigers, lozingsvoorzieningen voor regenwater, uitstroomduikers van sloten, maar ook gemalen en stuwen. Een initiatiefnemer dient bij de vervanging of plaatsing van een oeververdedigingswerk te zorgen voor een ongewijzigde werking van deze voorzieningen.

8.1.6 Fauna-uitstapplaatsen (FUP’S)

Oeververdedigingswerken kunnen een obstakel vormen voor dieren die vanuit het water de oever op willen komen. Dit willen we voorkomen en daarom geldt de regel: wanneer een oeververdedigingswerk een lengte heeft van 100 meter of meer, dient een FUP te worden aangelegd.

Zie voor meer informatie over fauna-uitstapplaatsen paragraaf 5.1.1.

8.1.7 Vergunning wel of niet nodig bij vervanging bestaand oeververdedigingswerk

In deze situatie is er een bestaand oeververdedigingswerk en de initiatiefnemer, meestal is dat degene met de onderhoudsplicht, wil of moet de constructie vervangen.

Voor de vervanging van een oeververdedigingswerk dat eerder door het waterschap is vergund en waarbij de ligging, vorm, afmeting en/of constructie van het werk niet wijzigt, is in principe geen vergunning op grond van de Waterschapsverordening nodig. Echter, de voorgenomen vervanging is een goed moment om te bekijken of een alternatieve oplossing, zoals de aanleg van een natuurvriendelijke oever of een flauwe oever, mogelijk of wenselijk is. Ook vervanging van een oeververdedigingswerk door onderwaterbeschoeiing of steenstortbeschoeiing kan een meer natuurlijke en alternatieve optie zijn.

Wanneer bij een nieuw te plaatsen oeververdedigingswerk de afmetingen of materialen ten opzichte van het bestaande oeververdedigingswerk wijzigen, zal een vergunning nodig zijn. Het waterschap zal bij een vergunningaanvraag samen met de initiatiefnemer bekijken naar de best mogelijke (natuurlijke) oplossing. Wanneer dit niet het geval is, zal het waterschap vervanging toestaan, als wordt voldaan aan de algemene regels in de Waterschapsverordening van Noorderzijlvest en de algemene beleidsuitgangspunten genoemd in dit hoofdstuk.

8.1.8 Kwaliteit constructie oeververdedigingswerk

Het waterschap beoordeelt bij de vergunningaanvraag voor het plaatsen of vervangen van het huidige oeververdedigingswerk of het nieuw te plaatsen oeververdedigingswerk voldoende sterk en stabiel is om de potentiële belasting van de naastgelegen percelen aan te kunnen. De initiatiefnemer moet dit met behulp van een sterkteberekening van de constructie aantonen en indienen bij de vergunningaanvraag. De initiatiefnemer blijft verantwoordelijk voor een deugdelijke constructie.

Een oeververdedigingswerk moet constructief voldoende sterk en stabiel zijn. Bij het ontwerp en de berekening van damwandconstructies wordt de geldende versie van CUR 166 (Handboek Damwanden) toegepast. Een andere ontwerp- of berekeningsmethode kan worden toegepast als daarmee aantoonbaar een ten minste gelijkwaardig niveau van constructieve veiligheid en stabiliteit wordt bereikt.

8.1.9 Belemmering onderhoudswerkzaamheden aan watergangen

Oeververdedigingswerken worden meestal in de oever geplaatst. Het waterschap heeft als taak primaire watergangen te onderhouden. Dit doet zij machinaal over onderhoudsstroken die langs deze watergangen liggen. Dit zijn veelal lange aaneengesloten trajecten. Het waterschap zal bij de vergunningaanvraag beoordelen of plaatsing van het beoogde oeververdedigingswerk de onderhoudswerkzaamheden aan de watergang niet worden belemmerd. Bijvoorbeeld het plaatsen van een steiger met een oeververdedigingswerk kan een belemmering zijn.

8.1.10 Overdracht onderhoudsplicht bij verkoop perceel

Bij de verkoop van percelen met een oeververdedigingswerk moet de onderhoudsplicht van het oeververdedigingswerk, die in een vergunning is vastgelegd, worden overgedragen aan de nieuwe

perceeleigenaar. De huidige onderhoudsplichtige moet de verkoop van het perceel en de nieuwe onderhoudsplichtige van het oeververdedigingswerk doorgeven aan het waterschap. Dit voorschrift is ook opgenomen in de afgegeven vergunning voor de plaatsing van het oeververdedigingswerk of blijkt uit de Waterschapsverordening.

Bij gebiedsinrichtingen langs primaire watergangen wordt vaak een oeververdedigingswerk geplaatst om het gebruik van het aangrenzende terrein mogelijk te maken. Belangrijk aandachtspunt bij projectmatig aangelegde oeververdedigingswerken is het goed vastleggen van de onderhoudsplicht van het oeververdedigingswerk na het afronden van de gebiedsinrichting. Een vergunning wordt vaak aangevraagd door de initiatiefnemer van een gebiedsinrichting. Dit kan een gemeente of een projectontwikkelaar zijn. In de vergunning wijst het waterschap de initiatiefnemer aan als onderhoudsplichtige. Vaak wordt het terrein na de bouw van woningen en/of bedrijven in meerdere percelen gesplitst en verkocht. Het is de verantwoordelijkheid van de vergunninghouder om de onderhoudsplicht en de onderhoudsverplichting goed over te dragen, door deze bijvoorbeeld op te nemen in de koopakten. Daarnaast dient de vergunninghouder het waterschap in kennis te stellen van de nieuwe onderhoudsplichtige(n) van het oeververdedigingswerk.

8.1.11 Tijdelijke oeververdedigingswerken

Als een oever na afkalving of een afschuiving hersteld moet worden, kan het nodig zijn om als maatregel tijdelijk een oeververdedigingswerk te plaatsen. Als de oever na een periode weer stabiel is heeft het oeververdedigingswerk geen functie meer en kan dan vervallen of worden verwijderd. Tijdelijk geplaatste oeververdedigingswerken hoeven op termijn dus niet vervangen te worden. In de vergunning ten behoeve van het plaatsen van het oeververdedigingswerk wordt melding gemaakt van deze tijdelijkheid. Ook wordt een opmerking hierover in het beheerregister van het waterschap opgenomen.

Bij de aanleg van een natuurvriendelijke oever kan ook een tijdelijke constructie worden toegepast. Te denken valt bijvoorbeeld aan een paal-wiep constructie. (Zie foto 14 in paragraaf 7.1.) Deze constructie zorgt ervoor dat er een luwe zone achter deze constructie ontstaat om bijvoorbeeld nieuw aangeplante rietstekken de kans te geven om aan te slaan. Is het riet eenmaal aangeslagen en zijn de wiepen vergaan, dan staan de palen er nog wel. Om bij een inspectie van oeververdedigingswerken te voorkomen dat dit wordt aangemerkt als beschoeiing in zeer slechte staat, wordt ook deze constructie in het beheerregister aangemerkt als tijdelijk en hoeft deze op termijn ook niet vervangen te worden.

De onderhoudsplicht voor tijdelijke oeververdedigingswerken wordt niet vastgelegd in de Onderhoudslegger.

9 KOSTENTOEDELING

In dit hoofdstuk wordt geregeld wat tot de onderhoudsverantwoordelijkheid van de onderhoudsplichtige of onderhoudsplichtigen hoort. En hoe, in het geval van gedeelde onderhoudsverantwoordelijkheid, de kosten van herstel, vervanging of verwijdering worden verdeeld tussen het waterschap en de aangrenzend eigenaar of eigenaren. Ook wordt ingegaan op de financiële consequenties van de overdracht van oeververdedigingswerken na een wijziging van de onderhoudsplicht.

Er kunnen ook andere redenen zijn voor het waterschap om bij te dragen aan de aanleg of vervanging van oeververdedigingswerken. Het gaat dan bijvoorbeeld om schades die voortkomen uit door het waterschap genomen maatregelen vanuit haar publieke taak of door het handelen van het waterschap als private partij. Er kan dan een beroep gedaan worden op de nadeelcompensatieregeling[29] van het waterschap of er kan om een schadevergoeding[30] gevraagd worden.

9.1 Verantwoordelijkheid van de onderhoudsplichtige

Een onderhoudsplichtige van een oeververdedigingswerk zorgt ervoor dat het werk in een goede staat van onderhoud verkeert. Als een oeververdedigingswerk achterstallig onderhoud heeft en één of meerdere waterschapsbelangen komen in gevaar, kan het waterschap via handhaving de onderhoudsplichtige ertoe dwingen noodzakelijke maatregelen te nemen. Dit zal alleen in het uiterste geval worden ingezet.

9.2 Overdracht van de onderhoudsplicht

Hoewel het uitgangspunt is dat bestaande vergunningen worden gerespecteerd, kan het voorkomen dat de onderhoudsplicht van de ene partij naar de andere partij overgaat[31]. In dat geval mag de ‘ontvangende’ partij van de onderhoudsplicht ervan uitgaan dat het oeververdedigingswerk in goede staat van onderhoud[32] verkeert. In het geval het oeververdedigingswerk niet in goede staat verkeert, zal de onderhoudsplicht pas kunnen worden overgedragen, nadat het oeververdedigingswerk in goede staat is gebracht of nadat partijen hier afspraken over hebben gemaakt. Dit geldt ook voor de situatie dat de onderhoudsplicht van één partij naar een gedeelde onderhoudsplicht gaat of andersom.

Daarnaast kan de onderhoudsverantwoordelijkheid ook overgaan door rechtsopvolging. Hiermee wordt bedoeld dat een aangrenzend eigenaar en onderhoudsplichtige van een oeververdedigingswerk zijn perceel in eigendom overdraagt (levert) aan een ander. Een nieuwe eigenaar ontvangt dan van rechtswege de onderhoudsplicht of een gedeeltelijke onderhoudsplicht van het oeververdedigingswerk. Partijen dienen onderling hierover afspraken te maken en het waterschap over de rechtsopvolging te informeren.

9.3 Onderhoudsplicht is onbekend

Wanneer voorafgaand aan de procedure voor het vaststellen van de onderhoudsplicht de onderhoudsplicht niet bekend is, is er geen partij die een onderhoudsplicht overdraagt. Er is echter wel

[29] Zie voor meer informatie onze website: https://www.noorderzijlvest.nl/nadeelcompensatie-vragen
[30] Zie voor meer informatie onze website: https://www.noorderzijlvest.nl/schadeclaim-indienen
[31] Met overdracht wordt bedoeld dat de gehele of gedeelde onderhoudsplicht wijzigt van aangrenzende eigenaar naar waterschap of andersom.
[32] Hoe het waterschap de staat van onderhoud van een oeververdedigingswerk bepaalt staat beschreven in paragraaf 5.3.1.

een belanghebbende. Dat is de partij die de onderhoudsplicht krijgt. Vanuit de gedachte dat de belanghebbende, misschien al lange tijd, heeft geprofiteerd van het oeververdedigingswerk, is het redelijk dat deze partij de kosten gaat dragen voor het in goede staat van onderhoud brengen van het oeververdedigingswerk.

9.4 Kostenverdeling bij gedeelde onderhoudsplicht

- De bijdrage van het waterschap wordt bepaald aan de hand van wat minimaal noodzakelijk wordt geacht vanuit het belang of de belangen van het waterschap. (Zie paragraaf 6.1.)
- Het waterschap gaat bij de uitvoering van een oeververdedigingswerk uit van wat minimaal benodigd is, dus doelmatig en sober.
- Eventuele meerkosten vanwege belangen van aangrenzende eigenaren komen voor rekening van deze aangrenzende eigenaren.
- Bij het bepalen van de hoogte van de bijdrage wordt rekening gehouden met het verschil in levensduur van door de partijen gewenste constructies.

Het komt voor dat er twee of meer partijen als onderhoudsplichtige zijn aangewezen. In die situatie zijn partijen gezamenlijk, maar ook ieder op zich, verantwoordelijk voor het in goede staat houden van het oeververdedigingswerk. Het waterschap kan, bij achterstallig onderhoud waarbij een waterschapsbelang in gevaar komt, partijen dwingen om herstelmaatregelen te nemen.

In de volgende paragrafen wordt de methode voor kostenverdeling uitgewerkt. Deze methode is gebaseerd op de situatie dat het waterschap één van de partijen is met onderhoudsplicht. In situaties dat er meerdere onderhoudsplichtigen zijn en het waterschap geen onderhoudsplicht heeft kan deze methode niet gebruikt worden. Partijen zullen dan in onderling overleg tot afspraken moeten komen over de kostenverdeling.

9.4.1 Nieuwe aanleg of vervanging van een bestaand oeververdedigingswerk

Bij een gedeelde onderhoudsplicht zullen het waterschap en de derde partij eerst met elkaar tot overeenstemming moeten komen over welke constructie gewenst en/of mogelijk is. Het is mogelijk dat er meerdere aangrenzende eigenaren zijn die samen met het waterschap onderhoudsplichtig zijn voor een tracé. In dat geval zal het waterschap met meerdere partijen om tafel gaan, waarbij dezelfde beleidsuitgangspunten van het waterschap gehanteerd worden.

In het geval van vervanging of bij het onderhoud van het oeververdedigingswerk worden de afspraken over de kostenverdeling tussen het waterschap en een derde partij in een privaatrechtelijke overeenkomst vastgelegd. Deze afspraken moeten los gezien worden van het besluit wie onderhoudsplichtige is of wordt van een oeververdedigingswerk. Het bepalen van wie onderhoudsplichtige is van een oeververdedigingswerk behoort tot de publiekrechtelijke taak van het waterschap. Afspraken over het feitelijk uitvoeren van het onderhoud en de daarmee gemoeide kosten zijn privaatrechtelijk van aard.

In overleg met het team Onderhoud van het waterschap zullen de kosten en de kostenverdeling ten behoeve van de vervanging of het onderhoud van het oeververdedigingswerk besproken worden.

Bij het bepalen van de verdeling van de kosten voor herstel of vervanging van oeververdedigingswerken zullen de volgende uitgangspunten worden gehanteerd:

Minimaal noodzakelijk vanuit waterschapsbelang

Dat is de constructie die het waterschap in de beschouwde situatie zou neerzetten als er geen rekening hoeft te worden gehouden met de belangen van de aangrenzende eigenaar. Wanneer vanwege de belangen van de aangrenzende eigenaar aanpassingen aan de constructie nodig zijn, zijn de meerkosten voor rekening van de aangrenzende eigenaar. Als voorbeeld kan gedacht worden aan een damwand die vanwege een achterliggende functie in het belang van de aangrenzend eigenaar robuuster moet worden uitgevoerd, zoals bij de aanleg van een terras aan het water.

Sobere en doelmatige uitvoering

Het waterschap gaat uit van een sobere en doelmatige uitvoering. Voor het waterschap geldt dat in veel gevallen kan worden volstaan met een houten paalschot constructie. In enkele gevallen, waarbij meestal sprake is van een steilere en/of hogere grondkerende functie, kan een zwaardere constructie noodzakelijk zijn. Denk hierbij niet alleen aan situaties met steilere en hogere oevers, maar ook aan situaties van dieper en snelstromend water. In die situaties zal het plaatsen van een lage houten damwand meer voor de hand liggen.

Op plaatsen waar vanwege (gebieds-)ontwikkelingen zwaardere constructies zijn aangelegd, is het vaak niet mogelijk of wenselijk om een lichtere constructie te plaatsen en zal er meestal voor worden gekozen om een vergelijkbare constructie terug te plaatsen. In deze situatie zal de aangrenzende eigenaar een groot aandeel van de kosten voor de vervanging van het oeververdedigingswerk op zich moeten nemen. Zwaardere constructies zijn vaak nodig voor de gebruiksfuncties van de aangrenzende percelen. Voor het aandeel van het waterschap zal in deze situaties worden uitgegaan van een bijdrage die overeenkomt met de kosten voor het plaatsen van een lage houten damwand.

In uitzonderlijke situaties kan het voorkomen dat vanuit het belang van het waterschap gekozen wordt voor een zwaardere constructie. Dit kan bijvoorbeeld zijn wanneer een oeververdedigingswerk constructief onderdeel uitmaakt van een waterkering. Voor deze situaties geldt dat het bepalen van de verdeling van de kosten maatwerk is.

Bijzondere meerkosten zijn voor rekening van de aangrenzend eigenaar

Er komen situaties voor dat een oeververdedigingswerk als een gemeentelijk- of rijksmonument is aangewezen. Door deze status kunnen de vervangingskosten van het oeververdedigingswerk flink hoger uitvallen dan gebruikelijk. Het waterschap draagt in dit soort gevallen niet bij aan de extra kosten die nodig zijn voor de zogenaamde cultuurhistorische en daarmee gepaard gaande esthetische eisen die aan het oeververdedigingswerk met deze bijzondere status gesteld worden.

Technische levensduur van een oeververdedigingswerk

Voor het bepalen van de bijdrage van het waterschap wordt rekening gehouden met aan de ene kant de technische levensduur van het oeververdedigingswerk en aan de andere kant de minimaal voor het waterschapsbelang benodigde constructie. Dit zal in de meeste gevallen een houten paal-schotbeschoeiing zijn of een lage houten damwand. De levensduur van een houten paal-schotbeschoeiing of een lage houten damwand is vastgesteld op 30 jaar. Wanneer een zwaardere constructie wordt geplaatst, zoals een stalen damwand of een kademuur, zal de levensduur van deze constructie langer zijn. De levensduur van een stalen damwand wordt op 60 jaar geschat. Een kademuur met een betonnen of stenen fundering heeft een verwachte levensduur van 80 jaar. In theorie kan dus worden gezegd dat gedurende de levensduur van een stalen damwand of een kademuur, een houten paal-schotbeschoeiing of een houten lage damwand twee tot tweeëneenhalf maal vervangen zal moeten worden.

Door in plaats van de vervangingskosten per strekkende meter te rekenen met de instandhoudingskosten per strekkende meter per jaar wordt rekening gehouden met de technische levensduur. In bijlage 2 worden een aantal voorbeelden gegeven voor de berekening van de bijdrage

van het waterschap bij de vervanging van een oeververdedigingswerk waarvoor een gedeelde onderhoudsplicht geldt.

In hoofdstuk 4 van de bijlage wordt een voorbeeld gegeven van de kostentoedeling bij een gedeeld belang bij een oeververdedigingswerk tussen het waterschap en een tweede belanghebbende.

9.4.2 Regulier onderhoud

Een oeververdedigingswerk zal na plaatsing regelmatig onderhoud nodig hebben. Wat er nodig is en hoe vaak, hangt af van de constructie en de lokale omstandigheden. Denk hierbij aan de vervanging van het geotextiel[33], het vervangen of rechtzetten van wijkende damwandplanken, het voegen van het metselwerk, et cetera. Bij een gedeelde onderhoudsplicht zijn partijen gezamenlijk, maar ook ieder voor zich, verantwoordelijk voor het in goede staat houden van het oeververdedigingswerk. In de vergunning wordt geen verdeling van de kosten opgenomen. Partijen moeten dit in onderling overleg afspreken. Een logische verdeling zou kunnen plaatsvinden volgens de beschreven methodiek in paragraaf 9.4. Dat zou betekenen, dat als beide partijen een verdeling in de aanlegkosten hebben van 40 á 60 procent, ook de kosten voor het onderhoud op eenzelfde wijze worden verdeeld.

9.5 Bijdrage door waterschap Noorderzijlvest bij schade

9.5.1 Nadeelcompensatie[34]

Voor de uitvoering van taken in het watersysteembeheer is het soms nodig dat het waterschap maatregelen (bv. peilwijzigingen, uitbreiding van bemalingscapaciteit gemalen of afsluiten van watergangen) treft. Deze maatregelen kunnen in sommige gevallen leiden tot nadelige effecten voor een aangrenzend eigenaar. Denk bijvoorbeeld aan het eerder vervangen van oeververdedigingswerken of de noodzaak voor de aanleg van een oeververdedigingswerk vanwege hogere stroomsnelheden. Als deze effecten zijn toe te schrijven aan de door het waterschap genomen maatregelen, kan de aangrenzend eigenaar een beroep doen op vergoeding van de kosten in het kader van de nadeelcompensatieregeling van het waterschap. Het waterschap kent hiervoor de zogenaamde ‘Nadeelcompensatieverordening waterschap Noorderzijlvest 2019’ of een geactualiseerde versie van deze verordening. Voor de beoordeling van een verzoek om nadeelcompensatie kan het dagelijks bestuur van het waterschap gebruikmaken van een externe adviescommissie. Deze houdt bij de beoordeling van een verzoek rekening met zaken als restlevensduur, voorzienbaarheid van de schade, de eigen verantwoordelijkheid (wat heeft de aangrenzend eigenaar gedaan of nagelaten) en het maatschappelijk en/of bedrijfsrisico.

9.5.2 Schadevergoeding[35]

In sommige situaties is het waterschap ook als private partij aan te spreken voor opgetreden schade. Een voorbeeld hiervan is dat het waterschap als gevolg van onderhoudswerkzaamheden schade toebrengt aan het aangrenzend perceel of aan eigendommen van een aangrenzend perceeleigenaar.

---

[33] Geotextiel is waterdoorlaatbaar textiel. Dit wordt gebruikt in combinatie met andere materialen, vooral bij water- en wegenbouwkundige toepassingen. Bij oeververdedigingswerken wordt geotextiel toegepast om te voorkomen dat achterliggende grond uitspoelt.

[34] Via de volgende link kan een verzoek om nadeelcompensatie worden gedaan.
Nadeelcompensatie vragen | Waterschap Noorderzijlvest

[35] Via de volgende link kan een verzoek om schadevergoeding worden gedaan.
Schadeclaim indienen | Waterschap Noorderzijlvest

Het waterschap heeft de verplichting om te voorkomen dat de aangrenzend eigenaar schade aan zijn perceel lijdt door gebrekkig of nalatig onderhoud of het niet handhaven van illegale situaties. Dit alleen in het geval het waterschap eigenaar is van de betreffende oever. In plaats van het betalen van een schadevergoeding kan het waterschap ook een bijdrage in natura leveren in het kader van een passende oplossing voor de opgetreden schade.

Het waterschap zal bij het bepalen van de hoogte van de bijdrage onder andere rekening houden met de huidige onderhoudsstaat van de oever, de oorzaken van afkalving en de mate en de wijze waarop aangrenzende percelen worden gebruikt. Dit in verband met de verplichting die aangrenzende eigenaren ook hebben om te voorkomen dat ze schade aanrichten aan eigendommen van derden (de primaire watergang van het waterschap). Ook wordt rekening gehouden met de mate waarin de aangrenzend eigenaar wil meewerken aan een oplossing, bijvoorbeeld bij het aanleggen van een natuurvriendelijke- of flauwe oever.

Als er toch een oeververdedigingswerk geplaatst moet worden, geldt in die situatie dat de onderhoudsplicht voor dat werk bepaald wordt aan de hand van in wiens belang dat werk is geplaatst (zie paragraaf 6.1). In de meeste gevallen zal de onderhoudsplicht bij de aangrenzend eigenaar worden neergelegd, maar in enkele gevallen kan sprake zijn van een gedeeld belang. In dat laatste geval zal een gedeelde onderhoudsplicht gaan gelden.

Het staat de gedupeerde partij altijd vrij om eventuele vermeende schade te claimen bij het waterschap.

9.5.3 Bijdrage waterschap bij schade heeft geen effect op de onderhoudsplicht

Het feit dat het waterschap een financiële bijdrage levert op basis van nadeelcompensatie of als schadevergoeding, betekent niet dat het waterschap daarmee ook onderhoudsverantwoordelijk wordt. De onderhoudsverantwoordelijkheid wordt enkel bepaald op basis van het belang bij de functie en daarmee de instandhouding van het oeververdedigingswerk.

9.5.4 Hardheidsclausule

Het beleidskader kan in sommige gevallen onevenredig nadelig uitpakken voor toekomstige onderhoudsplichtigen. Bijvoorbeeld in situaties waarbij de huidige onderhoudsplicht van een oeververdedigingswerk bij een aangrenzend eigenaar ligt, maar waarbij in de toekomst sprake zal zijn van een gedeelde onderhoudsplicht met het waterschap. Het beleidsuitgangspunt is dan dat de huidige onderhoudsplichtige het oeververdedigingswerk eerst in goede conditie brengt alvorens de onderhoudsplicht per besluit (via een vergunning) wordt gewijzigd naar een gedeelde onderhoudsplicht. Dat betekent dat de huidige onderhoudsplichtige eerst kosten moet maken voor het herstel of de vervanging van het werk. Het waterschap heeft in dat geval, gedurende de (verwachte) levensduur, profijt van de constructie die de huidige onderhoudsplichtige heeft bekostigd. Als partijen vinden dat ze in zo'n situatie onredelijk benadeeld worden door dit beleidskader, kan onder bepaalde voorwaarden een beroep worden gedaan op de hardheidsclausule.

Het nadelig uitvallen van het beleid oeververdedigingswerken is op zichzelf geen geldige reden om de clausule toe te passen. Als de onderhoudsplicht via een vergunning is vastgelegd, is de onderhoudsplichtige bekend en zal deze het oeververdedigingswerk moeten onderhouden en op termijn vervangen. Dat geldt in beginsel dus ook als het waterschap na beoordeling ook een belang heeft bij instandhouding van het oeververdedigingswerk.

Onder bepaalde voorwaarden kan succesvol een beroep worden gedaan op de hardheidsclausule. De beoordeling van het verzoek wordt door het waterschap gedaan en wordt gedaan op basis van

maatwerk. De belangrijkste uitgangspunten hierbij zijn:

- De onderhoudsplicht moet door middel van een vergunning of besluit aantoonbaar bij de aangrenzend eigenaar liggen. Het kan ook zijn dat de onderhoudsplicht blijkt uit oude analoge leggerbladen die niet publiekelijk toegankelijk zijn geweest, maar nog wel rechtskracht hebben doordat ze nooit zijn ingetrokken of vervallen;
- Op basis van dit beleidskader is vastgesteld dat er een toekomstig gedeeld belang met het waterschap is bij de instandhouding van het oeververdedigingswerk;
- Het moet blijken dat vanwege wet- en regelgeving met inbegrip van constructieve normen een zwaardere constructie nodig is dan de huidige constructie. Bij één op één vervanging van een oeververdedigingswerk zal een beroep op de hardheidsclausule leiden tot een afwijzing;
- Beschoeiing en andere constructies met een levensduur < 30 jaar zullen vanwege de korte levensduur en lagere aanlegkosten niet in aanmerking komen voor een succesvol beroep op de hardheidsclausule;
- Verzoeker moet kunnen aantonen dat hij of zij financieel niet draagkrachtig genoeg is of had kunnen zijn om de vervangingskosten van een oeververdedigingswerk zelf te bekostigen.

Waterschap Noorderzijlvest

